



**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Ευρωπαϊκή οικονομική και νομισματική ένωση –
Προκλήσεις, προοπτικές και ευκαιρίες για το Ελληνικό
χρηματοπιστωτικό σύστημα, σε περίοδο ύφεσης.

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ: ΑΝΤΩΝΟΥΛΗ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

ΚΥΝΗΓΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΙΟΥΝΙΟΣ, 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
2.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	8
2.1	Χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό σύστημα	8
2.2	Ρυθμιστικές παρεμβάσεις και εποπτεία	10
2.3	Η ύφεση στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση	11
3.	ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	12
3.1	Το χρηματοπιστωτικό σύστημα	12
3.1.1	Μορφές χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων	12
3.1.2.	Οι εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα	13
3.1.3	Κίνδυνοι και συνέπειες των εξελίξεων	15
3.1.4	Διασφάλιση σταθερότητας	17
3.2	Το τραπεζικό σύστημα	18
3.2.1	Το σύγχρονο ελληνικό τραπεζικό σύστημα	18
3.2.2	Προσδιοριστικοί παράγοντες κερδοφορίας τραπεζών	19
3.2.3	Βασικοί οικονομικοί δείκτες	20
3.2.4	Διεθνής δραστηριότητα του ελληνικού τραπεζικού τομέα	22
3.2.5	Η επίδραση της κρίσης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα	22
3.3	Ρυθμιστικές παρεμβάσεις και εποπτεία	23
3.3.1	Επιτροπή Βασιλείας	23
3.3.2	ΒΑΣΙΛΕΙΑ I	24
3.3.3	ΒΑΣΙΛΕΙΑ II	25
3.3.4	ΒΑΣΙΛΕΙΑ III	26
3.3.5	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο	30

3.4	Το νέο τραπεζικό τοπίο στη Ελλάδα	32
3.4.1	Ρευστότητα	33
3.4.2	Χρηματοδότηση	34
3.5	Πιστωτικός Κίνδυνος	35
3.5.1	Συστήματα Μέτρησης Πιστωτικού Κινδύνου	36
4.	ΕΡΕΥΝΑ	37
4.1	Μεθοδολογίες έρευνας	37
4.2	Επιλογή ερευνητικής μεθόδου	37
4.3	Διεξαγωγή της έρευνας	38
4.4	Αποτελέσματα	38
4.4.1	Εθνική Τράπεζα Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.)	41
4.4.2	Alpha Bank	43
4.4.3	Eurobank Εργασίας	44
4.4.4	Πειραιώς- Α.Τ.Ε	45
4.4.5	Ανάλυση αποτελεσμάτων	48
4.5	Περιορισμοί	49
5.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	50
6.	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	52
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	54

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διατριβή ασχολείται με το θέμα της οικονομικής κρίσης που παγκοσμίως επηρέασε τις αγορές, με συνέπεια την αποσταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η επίδραση της κρίσης δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ως μέρος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Αρχικά γίνεται μια θεωρητική προσέγγιση στο θέμα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των λειτουργιών του. Κατόπιν, γίνεται αναφορά στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα μέσα από την παρουσίαση της πορείας του εγχωρίως και διεθνώς, την επίδραση που δέχθηκε και τους κινδύνους που αντιμετώπισε από την παγκόσμια οικονομική κρίση, αλλά και τις παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν από εξωτερικούς φορείς (Σύμφωνα της Βασιλείας I,II,III, Δ.Ν.Τ.) ώστε να επιτευχθεί η πολυπόθητη σταθεροποίησή του.

Η έρευνα εστιάστηκε στον τρόπο αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου (συστήματα μέτρησης) και έλαβε μέρος στις τέσσερις ελληνικές συστημικές τράπεζες. Αντλήθηκαν και αναλύθηκαν δεδομένα από τις ετήσιες δημοσιευμένες εκθέσεις, από τους επίσημους ιστότοπους των τραπεζών και από ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν σε τραπεζικά στελέχη του τμήματος χορηγήσεων και διαχείρισης κινδύνου.

ABSTRACT

This thesis deals with the issue of economic crisis that affected the world markets, resulting in destabilization of the financial system. The impact of the crisis could not leave unaffected the Greek banking system as part of the European Economic and Monetary Union.

Initially, a theoretical approach to the financial system and its functions is analysed, followed by a reference to the Greek banking system through the presentation of its domestic and international evolution, the impact and the risks faced by the global economic crisis, and finally the interventions carried out by external bodies (Basel I, II , III , IMF,) in order to be stabilized .

The research focused on credit risk (metrics) methods, and took place in the four Greek systemic banks. The data extracted and analysed from the annual reports (published on the official websites of the banks) and from distributed questionnaires to the personnel of bankers lending and risk management departments.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική αστάθεια στην αγορά κατοικίας που άρχισε το 2008 στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α) και εξελίχθηκε ραγδαία σε οικονομική κρίση και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού, δεν άφησε όπως ήταν αναμενόμενο ανεπηρέαστες τις χρηματοπιστωτικές δομές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε). Η οξύτητα (και τοξικότητα) αυτής της αλληλεπίδρασης, επηρέασε σε μεγαλύτερο βαθμό χώρες της Ε.Ε με ισχνές οικονομίες ή / και μειωμένους δείκτες διαφάνειας στον δημόσιο τομέα όπως η Ιρλανδία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Ισπανία . Η κρίση επεκτάθηκε και στην Ευρώπη, εξελισσόμενη ραγδαία σε δημοσιονομική κρίση για ορισμένα κράτη μέλη της Ε.Ε, δημιούργησε ισχυρούς κραδασμούς και ανησυχίες στις αγορές, καθώς και πρωτοφανή αστάθεια στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

Μέσα σε ένα τέτοιο ασταθές παγκοσμιοποιημένο σύστημα, αυτή η εξέλιξη εκτός από τις άμεσα εμφανείς γεωπολιτικές της συνέπειες (π.χ μείωση σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό της εθνικής κυριαρχίας λόγω Μνημονίων), προκάλεσε σειρά αλυσιδωτών αντιδράσεων σε κοινωνικό, μακροοικονομικό, και δημοσιονομικό επίπεδο. Ειδικότερα για την Ελλάδα, οι επιπτώσεις ήταν ραγδαίες, αρνητικές και σε πολλές των περιπτώσεων αναπότρεπτες λόγω χρόνιων δυσλειτουργιών, τόσο του κρατικού μηχανισμού, όσο και της διάθρωσης των διάφορων δομών και υπηρεσιών του ευρύτερου δημόσιου και οικονομικού τομέα.

Κάτω από αυτή την δυσχερή συγκυρία, το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας απαιτήθηκε να διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο. Ο ηγετικός ρόλος των τραπεζών κλονίστηκε από συγχωνεύσεις και εξαγορές, έλλειψη ρευστότητας και αύξηση των επισφαλών απαιτήσεων. Η Ελλάδα, χώρα μέλος της Ε.Ε αλλά και της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), υπήρξε ένα από τα πρώτα κράτη που δέχτηκε ισχυρό πλήγμα στις κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές της δομές και στο χρηματοπιστωτικό της σύστημα ειδικότερα.

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι να εξεταστεί πώς επέδρασε η κρίση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης στο **Ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα**, και να προσδιορισθούν οι παράγοντες που επηρέασαν την κερδοφορία των τραπεζών.

Η διατριβή αποτελείται από έξι (6) κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή του θέματος, το δεύτερο αναφέρεται στην βιβλιογραφική ανασκόπηση, δηλαδή στις πηγές που επιλέχθηκαν και απαρτίζουν το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας.

Το τρίτο κεφάλαιο αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας και διαιρείται σε τέσσερα υποκεφάλαια: το χρηματοπιστωτικό σύστημα, το τραπεζικό σύστημα, τις ρυθμιστικές παρεμβάσεις και εποπτεία και το νέο τραπεζικό τοπίο στην Ελλάδα. Στο υποκεφάλαιο του χρηματοπιστωτικού συστήματος γίνεται αναφορά σε αυτό ως έννοια και λειτουργία καθώς και στις μεθόδους που ακολουθούνται από τους φορείς του για να διασφαλιστεί η σταθερότητά του. Το δεύτερο υποκεφάλαιο αφιερώνεται στο τραπεζικό σύστημα, στα βασικά χαρακτηριστικά αυτού και στις προκλήσεις που δέχτηκε λόγω κρίσης. Το τρίτο υποκεφάλαιο αναφέρεται στην ανάγκη για παρεμβατισμό που δημιουργήθηκε στα προβληματικά κράτη διεθνώς, άρα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και επιτεύχθηκε με την Επιτροπή της Βασιλείας (Σύμφωνα της Βασιλείας I,II,III), καθώς και με φορείς στήριξης των ανίσχυρων οικονομιών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Στο τέταρτο υποκεφάλαιο καταγράφονται οι νέοι ορίζοντες που ανοίγουν για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ως προς την ρευστότητα, τη χρηματοδότηση αλλά και τις νέες προοπτικές του κλάδου. Στο πέμπτο υποκεφάλαιο αναλύεται η έννοια του πιστωτικού κινδύνου και τα συστήματα μέτρησής του.

Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά στην μεθοδολογία της έρευνας, στην επιλογή της ερευνητικής μεθόδου, στους περιορισμούς που συναντήσαμε στη διάρκεια της έρευνας και στα αποτελέσματα αυτής. Ακολουθεί η περιγραφή της διεξαγωγή της έρευνας, η δειγματοληψία, καθώς και τα αποτελέσματα που ελήφθησαν και αποτελούν οδηγό αξιολόγησης για τη δημιουργία συμπερασμάτων και περαιτέρω προτάσεων και λύσεων. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναγράφονται τα συμπεράσματα, στο έκτο οι προτάσεις και τέλος, ακολουθεί η βιβλιογραφία.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούν συνοπτικά οι θεωρίες και τα αποτελέσματα των ερευνών που σχετίζονται με τη διατριβή. Ειδικότερα, θα εξεταστούν τα θέματα που αφορούν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση και στις ρυθμιστικές παρεμβάσεις και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η συγγραφή του θεωρητικού υπόβαθρου και η ανάλυση της έρευνας στηρίζονται κατά κύριο λόγο στην βιβλιογραφία που ακολουθεί.

2.1 Η κρίση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Σύμφωνα με τον **Λώλο** (2007), πολλοί οικονομικοί αναλυτές αμφιβάλλουν για το ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην οικονομική ανάπτυξη. Σε αντιδιαστολή με αυτή την άποψη, εμπειρικές έρευνες τα τελευταία χρόνια αναδεικνύουν ότι η ύπαρξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος συμβάλλει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη. Μια πρώτη προσέγγιση στο θέμα έγινε από τον Goldsmith, ο οποίος θεώρησε ότι το επίπεδο και η ποιότητα των προσφερόμενων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών συμβαδίζει με το μέγεθος του συστήματος.

Οι **Σαμπανιώτης** και **Χαρδουβέλης** (2012), αναφερόμενοι στην εξάπλωση της κρίσης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα τονίζουν ότι, με το ξεκίνημα της παγκόσμιας ύφεσης η επερχόμενη εγχώρια ύφεση ήταν σχετικά προβλέψιμη, αλλά δεν ελήφθησαν έγκαιρα τα απαραίτητα μέτρα. Οι αδυναμίες και οι ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας ήταν γνωστές στους ειδικούς, αφού ήταν βαθιές και χρόνιες, και είναι αυτές που τελικά αποκαλύφθηκαν στο ελληνικό και το διεθνές κοινό μετά τη διεθνή κρίση και σταδιακά οδήγησαν στις σημερινές δυσκολίες.

Στην μελέτη που εκπόνησε το **Υπουργείο Οικονομικών** (2011), γίνεται αναφορά στις χρόνιες δυσλειτουργίες του ελληνικού μοντέλου διοίκησης στον ευρύτερο Δημόσιο τομέα, καθώς και των αλλαγών και μεταρρυθμίσεων που είναι σε εξέλιξη ή απαιτείται να γίνουν, ώστε να γίνει προσαρμογή στα νέα δεδομένα, να σταθεροποιηθεί η Εθνική οικονομία και να εξαλειφθεί η ύφεση.

Σύμφωνα με την **Ένωση Ελληνικών Τραπεζών** (2013), η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε τροχιά συρρίκνωσης. Το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 7,1% (2010: 4,9%), με σημαντική πτώση της εγχώριας κατανάλωσης, και ραγδαία άνοδο της ανεργίας στο 17,7% από το 9,5% του 2009, με αυξητική τάση. Παρόλα αυτά, το

πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής μείωσε το δημοσιονομικό έλλειμμα κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες.

Ομάδα ερευνητών του **Hellenic Alumni Association of L.S.E.** (2013), διαπίστωσε ότι η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση κρατικού χρέους PSI και PSI+ και η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων NPLs (ζημιές 46.8 δις ευρώ για την τριετία 2012-2014), προκάλεσαν σοβαρά προβλήματα στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο (ζημιές 37.7 δις ευρώ). Αυτά τα δεδομένα οδήγησαν στη δημιουργία τεσσάρων συστημικών τραπεζικών ομίλων με στόχο την επίτευξη σταθερότητας στο τραπεζικό σύστημα και την παροχή ρευστότητας στην πραγματική οικονομία.

Ο **Thorsten** (2012), ερεύνησε τους κινδύνους της οικονομικής κρίσης στην Ευρωζώνη αλλά και τις διαφαινόμενες ευκαιρίες. Οι τραπεζικοί έλεγχοι και διαδικασίες είναι ουσιώδους σημασίας για την επίλυση του προβλήματος. Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, αν αφηθεί μόνο στα κράτη, δεν θα λύσει το πρόβλημα. Άμεσες λύσεις επίλυσης του χρέους σε συνδυασμό με μία ολοκληρωμένη τραπεζική ένωση, είναι η προτεινόμενη βέλτιστη λύση.

Ο **Allen**, (2013) μελέτησε τις προσπάθειες αποφυγής εξάπλωσης της οικονομικής κρίσης στις διεθνείς αγορές. Η διαχείριση αυτού του κινδύνου είναι δυνατό να επιτευχθεί με συνδυασμό μέτρησης και ελέγχου (Risk measurement and risk control). Η πράξη όμως δείχνει ότι οι αγορές συμφωνούν περισσότερο στην μέτρηση παρά στον έλεγχο.

Οι **Arslanalp, Serkan Tsuda και Takahiro**, (2012), ερεύνησαν τις επιπτώσεις σε μακροοικονομικό επίπεδο του παγκόσμιου δημόσιου χρέους. Το παγκόσμιο χρέος ανέρχεται σε 420 τρις δολάρια Η.Π.Α σύμφωνα με το ΔΝΤ, και όπως συνάγεται από την εν λόγω έρευνα, αρχίζει να διαχέεται ολοένα και περισσότερο στις τράπεζες .

2.2 Ρυθμιστικές παρεμβάσεις και εποπτεία

Σύμφωνα με την πρόταση της **Ευρωπαϊκής Επιτροπής SWD 379 final (2013)**, τα διαρθρωτικά μέτρα που απαιτείται να ληφθούν για την προώθηση της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας στη ζώνη του ευρώ περιλαμβάνουν:

α. Την **απομόγλευση** στον μη χρηματοπιστωτικό ιδιωτικό τομέα (ιδίως στα ευάλωτα κράτη μέλη)

β. Την **επανεξισορρόπηση** η οποία σε μεγάλο ποσοστό έχει πραγματοποιηθεί από την πλευρά των ελλειμματικών χωρών

γ. Την **προσαρμογή** των ανισορροπιών εντός της ζώνης

δ. Τις διαρθρωτικές **μεταρρυθμίσεις στις αγορές προϊόντων** και υπηρεσιών που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία θετικών αποτελεσμάτων

ε. Τις διαρθρωτικές **μεταρρυθμίσεις που ενισχύουν τον ανταγωνισμό** με το άνοιγμα της αγοράς κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών και των βιομηχανιών δικτύου

στ. Τις **μεταρρυθμίσεις στην αγορά προϊόντων**, με την παροχή κινήτρων για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών παραγωγής και της κατανομής των πόρων

ζ. Την **βελτίωση του ρυθμιστικού περιβάλλοντος** στο οποίο δραστηριοποιούνται η βιομηχανία και οι επιχειρήσεις της ΕΕ, που θα οδηγήσει σε κέρδη για την ανταγωνιστικότητα και θα ενισχύσει την ικανότητα της επιχείρησης να αναπτύσσεται και να δημιουργεί θέσεις απασχόλησης

η. Τις εξελίξεις ως προς το **κόστος εργασίας** οι οποίες στηρίζουν σε γενικές γραμμές την εξισορρόπηση των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών στη ζώνη του ευρώ, είναι ενδεικτικές μιας αρχικής διαδικασίας ανακατανομής των πόρων, ενώ οι εξελίξεις των πραγματικών μισθών συμβάλλουν στη μείωση των αποκλίσεων ανεργίας, παρότι υφίσταται ο κίνδυνος να καθίσταται η ανεργία ολόένα και πιο διαρθρωτική.

2.3 Ύφεση στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση

Το **Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ)**, αποτελεί το βασικό εργαλείο της ΕΕ για τον συντονισμό, την καθοδήγηση και τη χάραξη οικονομικής πολιτικής στα κράτη μέλη. Το ΣΣΑ θέτει δύο κύριους κανόνες οι οποίοι είναι ότι το δημόσιο χρέος δεν μπορεί να υπερβαίνει το 60 % του ΑΕΠ και το δημόσιο έλλειμμα δεν μπορεί να υπερβαίνει το 3 % του ΑΕΠ. Όταν μια χώρα παρουσιάζει έλλειμμα άνω του 3 %, οφείλει να λάβει δημοσιονομικά μέτρα μείωσής του, ενώ όταν έχει χρέος πάνω του 60 % πρέπει να μειώσει το επίπεδο του χρέους σύμφωνα με συμφωνημένο χρονοδιάγραμμα.

Σύμφωνα με το **WD 379** της **Ευρωπαϊκής Επιτροπής** (2013) η παρατεταμένη ύφεση στη ζώνη του ευρώ μειώνει τις προοπτικές για ανάπτυξη και απασχόληση, ενώ δημιουργεί σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών, παρόλο που οι εντάσεις στις αγορές έχουν ήδη χαλαρώσει. Συνολικά, το ΑΕΠ συρρικνώθηκε το 2012 κατά 0,6%, ενώ σύμφωνα με τις προβλέψεις της Επιτροπής, το ΑΕΠ θα μειωθεί το 2013 κατά 0,4%.

Η οικονομία αναμένεται να αναπτυχθεί κατά 1,2% το 2014, η εξωτερική ζήτηση θα παραμείνει ο κυριότερος μοχλός ανάπτυξης, η απομόχλευση τραπεζών, εταιρειών και νοικοκυριών θα εξακολουθεί να ασκεί πίεση στην εγχώρια ζήτηση, ενώ η ανεργία θα κυμανθεί στο 12,3% στη ζώνη του ευρώ. Τέλος τονίζεται η σημαντική πρόοδος στη δημοσιονομική εξυγίανση στη ζώνη του ευρώ, παρόλο που η αναλογία του δημόσιου χρέους ως προς το ΑΕΠ εξακολούθησε να αυξάνεται και αναμένεται να σταθεροποιηθεί το 2014 στο 96%.

3. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

3.1 Το χρηματοπιστωτικό σύστημα

Χρηματοπιστωτικό σύστημα ονομάζεται ένα οικονομικό σύστημα το οποίο στηρίζεται στο οικονομικό αντίκρισμα, ενώ ταυτόχρονα αξιολογεί την εμπιστοσύνη και την ποιότητα των διατιθέμενων φυσικών και μη πόρων ώστε να παίζει το ρόλο του διαμεσολαβητή στην ανταλλαγή αγορών και υπηρεσιών με σκοπό να ελαττώσει τις ατέλειες των αγορών. **(Κιόχος – Παπανικολάου 2000)**.

Σε μια ιδεατή αγορά χωρίς κόστη¹ όπου όλα λειτουργούν αρμονικά, η ύπαρξη ενός χρηματοπιστωτικού συστήματος θα ήταν περιττή. Όμως οι αγορές χρήματος και κεφαλαίου υφίστανται σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο και αβέβαιο περιβάλλον που καθιστά απαραίτητη την ύπαρξη διαμεσολαβητή προκειμένου να μειώνονται τα εμπόδια στην λειτουργία της.

Οι χρηματοπιστωτικές αγορές και θεσμοί που απαρτίζουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα υπάρχουν για να ελαχιστοποιούν τα προβλήματα από την έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης και των ατελειών που δημιουργούν οι συναλλαγές.² Συνεπώς σύμφωνα για τους **Μόσχο – Χορταρέα (2012)** οι στόχοι ενός χρηματοπιστωτικού συστήματος επικεντρώνονται στις εξής λειτουργίες:

- Προσπάθεια για άριστη κατανομή των πόρων.
- Αντιμετώπιση ή και αποφυγή του κινδύνου.
- Κινητοποίηση για αποταμίευση.
- Παρακολούθηση και έλεγχο διοίκησης εταιριών και επιχειρήσεων.
- Ομαλή διαδικασία της ανταλλαγής αγαθών και υπηρεσιών.

3.1.1 Μορφές χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

Η παγκόσμια κρίση που ξέσπασε την περίοδο 2007-8 στις Η.Π.Α. μέσω της κατάρρευσης τραπεζικών κολοσσών δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστες τις εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα που πλέον ήρθε αντιμέτωπος με μια νέα

¹ Λώλος Σαράντης – Ευάγγελος (1999), **Το ζήτημα της χρηματοπιστωτικής απελευθέρωσης**, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

² Η αιτιώδης σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και χρηματοπιστωτικού συστήματος δεν έχει αποδειχθεί ουσιαστικά, όμως όπως προκύπτει από διάφορες εμπειρικές μελέτες, η ύπαρξη του συστήματος προσδιορίζει το ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης και της οικονομικής διάρθρωσης. Λώλος Σαράντης – Ευάγγελος (1999), **Το ζήτημα της χρηματοπιστωτικής απελευθέρωσης**, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

κατάσταση: τη διαφοροποίηση των τραπεζών σε εμπορικές και επενδυτικές. Το εγχείρημα ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. και τελικά επεκτάθηκε και στην Ευρώπη. Ο διαχωρισμός των τραπεζών σε εμπορικές και επενδυτικές είναι πλέον γεγονός.

Τυπικά, ο ρόλος των εμπορικών τραπεζών είναι να δανείζεται από τους καταθέτες και να δανείζει μέσω των καταθέσεων τις μικρές επιχειρήσεις. **(Γκόρτσος, 2000)**. Στα πλαίσια του ανταγωνισμού είναι θεμιτό το επιτόκιο καταθέσεων να υπερτερεί του δανεισμού. Στην πράξη συμβαίνει το αντίθετο, ως αποτέλεσμα σιωπηρής συμφωνίας μεταξύ των εμπορικών τραπεζών. Οι επενδυτικές τράπεζες αναλαμβάνουν να συναλλάσσονται με πελάτες διαφορετικού βεληνεκού από αυτούς των εμπορικών τραπεζών όπως: μεγάλες εταιρείες, κράτη και οργανισμούς, ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά προγράμματα, αμοιβαία κεφάλαια.

Αν και οι διαφορές μεταξύ επενδυτικών και εμπορικών τραπεζών μέχρι πρόσφατα ήταν ξεκάθαρες, πλέον οι εμπορικές τράπεζες παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες και οι επενδυτικές τράπεζες αναλαμβάνουν χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, ενώ σε πολλές περιπτώσεις λειτουργούν υπό ενιαία βάση.

3.1.2. Οι εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Από τη δεκαετία του '80 και με αποκορύφωμα την τελευταία πενταετία, επήλθαν ριζικές αλλαγές στο χρηματοπιστωτικό σύστημα διεθνώς. Η αρχή για τις εξελίξεις έγινε με μια σειρά γεγονότων όπως η κατάργηση της σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας (σύστημα Breton Woods) η από-κανονικοποίηση (deregulation) μέσω της άρσης των εκτεταμένων ελέγχων καθώς και η απελευθέρωση (liberalization) του τραπεζικού και κατά συνέπεια του χρηματοοικονομικού τομέα.

Ταυτόχρονα, όπως αναφέρει και ο **Σαρτζετάκης (2006)**, οι επενδύσεις σε αμοιβαία κεφαλαία υψηλής μόχλευσης (Hedge Funds) και σε ιδιωτικά μετοχικά κεφάλαια (Private Equity Funds) συνέβαλαν στην αύξηση κεφαλαίου και στη βελτίωση των μεθόδων διαχείρισης κινδύνων. Δημιουργήθηκε έτσι η αίσθηση ότι τα πιστωτικά παράγωγα έδωσαν τη δυνατότητα, να μεταβιβάζονται οι κίνδυνοι σε ιδρύματα με δυνατότητα ασφαλέστερης διαχείρισής τους.

Η ελεύθερη διακίνηση χρήματος, συναλλάγματος και κεφαλαίου, η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών σε συνδυασμό με την ενοποίηση στην Ευρώπη,

αύξησαν τον ανταγωνισμό και διαμόρφωσαν μια νέα εποχή δραστηριοποίησης για τις τράπεζες.

Σε διεθνές επίπεδο, η ασταθής οικονομική κατάσταση λόγω υψηλού πληθωρισμού και χαμηλών ρυθμών μεγέθυνσης αλλά και δύο σοβαρών κρίσεων στην αγορά πετρελαίου, επέβαλαν την αποσταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Κύριο επακόλουθο ήταν η διόγκωση του εγχώριου και διεθνούς χρέους κρατών, που ακόμη και αν κατάφεραν να περιορίσουν τον πληθωρισμό δεν μπορούσαν να ελέγξουν την έκταση των χρεών τους. Παράλληλα, η υπερχρέωση των νοικοκυριών σε συνδυασμό με την έλλειψη ρευστότητας, άσκησαν πιέσεις στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. (Marron , 2011)

Η **οικονομική ανισορροπία** οδήγησε στη δυσπιστία του καταναλωτικού και επενδυτικού κοινού, συνεπώς στη μεγαλύτερη ζήτηση για ρευστότητα αλλά και στην αύξηση του πιστωτικού κινδύνου μέσω μετακύλισης –από την πλευρά των τραπεζών προς τους καταναλωτές- του κινδύνου (ρίσκου) προϊόντων με κυμαινόμενο επιτόκιο και μικρότερη διάρκεια αποπληρωμής. Η ανάγκη για ρευστότητα επέφερε αστάθεια στα επιτόκια αλλά και αύξηση της προτίμησης σε επενδυτικά προϊόντα με υψηλή απόδοση και εξίσου υψηλό ρίσκο. Όλο αυτό επηρέασε την κατανομή των περιουσιακών στοιχείων (σε επενδύσεις υψηλού κινδύνου), τη μορφή των τραπεζικών εισροών και την κατανομή των καταθέσεων και άλλων χρηματοοικονομικών προϊόντων τόσο στις τράπεζες όσο και σε άλλους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς.

Εκτός των οικονομικών εξελίξεων, σημαντικό ρόλο έπαιξαν **οι εξελίξεις στον τεχνολογικό τομέα**. Η ανάπτυξη στο χώρο της επικοινωνίας έφερε ένα νέο μοντέλο τραπεζικής συνδιαλλαγής το web banking μέσω διαδικτύου, το οποίο μείωσε δραστικά το κόστος διαχείρισης των πληροφοριών και συναλλαγών. Οι τραπεζικές καινοτομίες συμβαδίζοντας με την τεχνολογία οδήγησαν τις εγχώριες και διεθνείς αγορές σε νέες δραστηριότητες, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην πολυπλοκότητα του τραπεζικού συστήματος. Με τη βοήθεια της τεχνολογίας, οι τράπεζες άλλαξαν τον τρόπο διοίκησης, οργάνωσης και λήψης αποφάσεων.

Έτσι, το τραπεζικό σύστημα εξελίχθηκε σε αναλογία με τις μεταβολές στο διεθνές χρηματοπιστωτικό περιβάλλον. Καθιερώθηκε η ελεύθερα κυμαινόμενη ισοτιμία που επέτρεψε τη μεγαλύτερη συμμετοχή των τραπεζών στις αγορές συναλλάγματος. Επίσης με την αλληλεξάρτηση των αγορών, οι επιχειρήσεις απευθύνθηκαν στη διεθνή αγορά για κεφάλαια που εγχώριες πηγές δεν μπορούσαν

να υποστηρίξουν. Συνεπώς, η διεθνής δραστηριότητα των τραπεζών είναι πλέον αντιπροσωπευτικό της κομμάτι και απεικονίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος στον ισολογισμό της.

3.1.3 Κίνδυνοι και συνέπειες των εξελίξεων

Οι εξελίξεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα, αν και αρχικά επέδρασαν θετικά στην ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας, δημιούργησαν κενά στις διαδικασίες ελέγχου και σημαντικές προκλήσεις στις εποπτικές αρχές. Ταυτόχρονα, οι προσδοκίες για μια μακρόχρονη οικονομική σταθερότητα, ώθησαν σε επενδύσεις με επιτόκια χαμηλών ασφάλιστρων πιστωτικού κινδύνου και σε αγορά χρέους με υψηλή απόδοση και κίνδυνο.

Επακόλουθο αυτών (**Thorsten, 2012**) ήταν η όλο και μεγαλύτερη δημιουργία τεχνικών για διαμερισμό και διασπορά του κινδύνου στην αγορά. Έτσι διάφορες τράπεζες ακολούθησαν την μέθοδο “Originate & Distribute” (δημιούργησε δάνειο και διένειμε τον κίνδυνο), όπου ενώ παρείχαν δάνεια με χρήση παραγώγων ή άλλων (επισφαλών πολλές φορές) προϊόντων, διένειμαν μεγάλο μέρος του κινδύνου σε ασφαλιστικά ταμεία, αμοιβαία κεφάλαια ή ακόμα και άλλες τράπεζες. Παράλληλα, χρησιμοποιήθηκε και η μέθοδος της τιτλοποίησης, ως τεχνική μεταφοράς του πιστωτικού κινδύνου.

Παρ' ότι η τεχνική αυτή θεωρήθηκε ως επενδυτική ευκαιρία, στη συνέχεια αποδείχθηκε ότι λόγω της πολυπλοκότητας των μεθόδων αποτίμησης και της μη επάρκειας ρευστότητας συγκεκριμένων αγορών, όποτε απαιτήθηκε να γίνουν κινήσεις μείωσης του κινδύνου, η έκθεση σε αυτόν αυξανόταν. Απόρροια όλων αυτών ήταν να καταστούν τα περισσότερα από τα παραπάνω “πλεονεκτήματα” των τραπεζών είτε χωρίς ουσία, ή ελάχιστα χρήσιμα σε σχέση με το “χρυσό” πρόσφατο παρελθόν πριν την κρίση.

Σε θεωρητικό επίπεδο, (**Allen, Steve, 2013**) οι σημαντικότεροι κίνδυνοι που είναι δυνατόν να παρουσιαστούν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι οι ακόλουθοι:

Συστημικός κίνδυνος: Αφορά στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος και οφείλεται στη αλληλοεπίδραση και εξάρτηση των αγορών.

Πιστωτικός κίνδυνος: Είναι η ζημιά που αναμένεται να επέλθει από την αδυναμία αποπληρωμής δανεισμένων κεφαλαίων ή τόκων.

Κίνδυνος αγοράς: είναι ο κίνδυνος που προκύπτει από τυχόν μεταβολές στις τιμές των επιτοκίων, των μετοχών, των ισοτιμιών συναλλάγματος, των παραγώγων προϊόντων ή των εμπορευμάτων και που επηρεάζει την απόδοση ή και την αξία αυτών που κατέχει ένας επενδυτής, με αποτέλεσμα να ζημιωθεί. Στον κίνδυνο αγοράς περιέχονται επίσης ο κίνδυνος επιτοκίου, ο κίνδυνος πληθωρισμού και ο συναλλαγματικός κίνδυνος.

Λειτουργικός κίνδυνος: Προκύπτει από ατυχείς ενέργειες στην εσωτερική διοίκηση, στα συστήματα και στον ανθρώπινο παράγοντα.

Κίνδυνος ρευστότητας: Είναι ο κίνδυνος που αντιμετωπίζει μια τράπεζα όταν δεν μπορεί να ανταποκριθεί άμεσα στην εξόφληση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεών της με ρευστό.

Ειδικός κίνδυνος: οφείλεται σε ιδιαίτερους λόγους για κάθε ίδρυμα και περιορίζεται με τη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου. Στον ειδικό κίνδυνο εμπεριέχονται ο επιχειρηματικός και ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος.



Εικόνα 1: Είδη Χρηματοοικονομικού Κινδύνου

3.1.4 Διασφάλιση σταθερότητας

Ένα σύγχρονο και καλά δομημένο χρηματοπιστωτικό σύστημα³ θα πρέπει να διακρίνεται μεταξύ άλλων και για τη σταθερότητά του, προσόν που του εξασφαλίζει τουλάχιστον ένα περιβάλλον στο οποίο μπορεί να επιβιώσει και να αναπτυχθεί.

Μέχρι σήμερα, υφίστανται διαφορές μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα παροχής δανείων και χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα, και παρά τις προσπάθειες για βελτίωση αυτών των όρων, οι τράπεζες δεν έχουν ακόμα καταφέρει να ενισχύσουν την πραγματική οικονομία, ώστε να προκληθεί ανάκαμψη των πιστώσεων.

Τα παραδείγματα τραπεζών που εξαιτίας των υψηλών επιτοκίων παρουσιάζουν μεγάλο όγκο μη εξυπηρετούμενων δανείων –άρα και μειωμένη κερδοφορία- είναι πολλαπλά. Ενδεικτικός είναι ο κίνδυνος της τάσης αποφυγής χορήγησης δανείων, ως απόρροια του χαμηλού κόστους χρηματοδότησης και των ιδιαίτερα υψηλών δεικτών των χορηγήσεων προς τις καταθέσεις, γεγονός που οδηγεί σε έλλειψη της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα συνολικά.

Σημαντική είναι η αποκατάσταση των τραπεζικών ισολογισμών, καθώς και η απομόχλευση με σταθερά βήματα του τραπεζικού και του μη χρηματοοικονομικού ιδιωτικού τομέα. Το βάρος για να ισχύσει η διαφάνεια στους ισολογισμούς, θα πέσει στη διατήρηση της ροής νέων πιστώσεων προς την πραγματική οικονομία. **(Σαρτζετάκης, 2006).**

Η ανάγκη για ένα δομημένο θεσμικό πλαίσιο και ένα επαρκές ελεγκτικό μηχανισμό είναι δεδομένη και απαιτητή εδώ και χρόνια, αναλογιζόμενοι τις οικονομικές διακυμάνσεις των τελευταίων εκατό χρόνων που απέδειξαν την εύθραυστη ισορροπία του διαμορφωμένου χρηματοπιστωτικού συστήματος.

³ Arslanalp, Serkan Tsuda, Takahiro, (2012), **Tracking Global Demand for Advanced Economy Sovereign Debt**, IMF, Washington, DC, USA

3.2. Το τραπεζικό σύστημα

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί τη βάση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στο σύστημα αυτό είναι ενταγμένοι οργανισμοί που παίζουν το ρόλο του μεσολαβητή μεταξύ των αποταμιευτών και των επενδυτών εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη διατήρηση της ρευστότητας⁴. Το τραπεζικό σύστημα αποτελείται από την Κεντρική Τράπεζα και τις εμπορικές τράπεζες.

Ο ρόλος της Κεντρικής Τράπεζας έγκειται στην οριοθέτηση ενός προκαθορισμένου επιτοκίου δανεισμού και στην χάραξη κατευθυντήριων γραμμών για την πολιτική των υπολοίπων τραπεζών. Επίσης ασκεί δημοσιονομική πολιτική μέσω του ελέγχου και της μεταβολής της προσφοράς του εγχώριου χρήματος, με την έκδοση ομολόγων, με την κοπή χρήματος, όλα αυτά λαμβάνοντας υπόψιν της τις μακροοικονομικές εξελίξεις.

Οι εμπορικές τράπεζες με τη συμμετοχή τους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, διευκολύνουν τις συναλλαγματικές ανάγκες δηλαδή μεσολαβούν μεταξύ αποταμιευτών και επενδυτών, επηρεάζουν την προσφορά χρήματος, υποχρεωτικά κρατούν ένα ποσοστό ρευστών διαθεσίμων και διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα διαθέσιμα κεφάλαια σύμφωνα με τις υποδείξεις της Κεντρικής Τράπεζας.

3.2.1 Το σύγχρονο ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Στη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα, η δυναμικότητα των ελληνικών τραπεζών μεταφράζεται με παρουσία σε 16 χώρες και 51 τραπεζικά καταστήματα και υποκαταστήματα. Σημαντική και συνεχώς αυξανόμενη είναι η ίδρυση νέων τραπεζών στις βαλκανικές χώρες, γεγονός που συμπίπτει με την αυξημένη επιχειρηματική δραστηριότητα των Ελλήνων στις γείτονες χώρες. **(Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2011)**

Είναι γεγονός ότι ο ελληνικός τραπεζικός τομέας αν και δεν εκτέθηκε σε παράγωγα προϊόντα αυξημένου ρίσκου, λόγω του υψηλού κόστους της χρηματοδότησής τους, επηρεάστηκε από την κρίση. Οι καταθέσεις των πελατών αποτελούσαν και εξακολουθούν να αποτελούν τον βασικό κορμό στήριξης του κλάδου, χωρίς να παραβλέψουμε ότι το κόστος δανεισμού των τραπεζών είναι αρκετά υψηλό.

⁴ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2011), «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010»,

Οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν περιορισμένες στον ελληνικό τραπεζικό χώρο για δύο κυρίως λόγους. Αρχικά διότι το χαρτοφυλάκιο των ελληνικών τραπεζών δεν εκτέθηκε στον κίνδυνο των τοξικών ομολόγων, των οποίων οι τιμές καταβαραθρώθηκαν συνεπώς δεν υφίστατο ζημία από τέτοιου είδους επένδυση. Δεύτερον, η υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζών αποτέλεσε ασπίδα έναντι των διαφαινομένων κινδύνων, προφυλάσσοντας τους καταθέτες της. Σε καταστάσεις κρίσεως η φερεγγυότητα των ελληνικών τραπεζών απειλήθηκε μόνο από την αύξηση των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά και όχι από την άσκοπη επένδυση σε χρηματοοικονομικά προϊόντα υψηλού ρίσκου

3.2.2 Προσδιοριστικοί παράγοντες κερδοφορίας τραπεζών

Η ανάπτυξη του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, ειδικότερα την τελευταία δεκαετία είναι δεδομένη. Οι εμπορικές τράπεζες δεσπόζουν στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό τομέα, αφού αποτελούν τον κύριο χρηματοδότη της ελληνικής οικονομίας.

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες κερδοφορίας διακρίνονται σε **ενδογενείς** και **εξωγενείς**.⁵ Στην πρώτη κατηγορία συντάσσονται λόγοι που σχετίζονται με τις διοικητικές αποφάσεις των τραπεζών όπως για παράδειγμα την κεφαλαιακή δομή, τα επίπεδα του εργασιακού κινδύνου, το ύψος της ρευστότητας κ.α. Πολλές κρατικές τράπεζες υστερούν σε σχέση με τις ιδιωτικές (η σχέση μεταξύ κερδοφορίας και κρατικής ιδιοκτησίας είναι αντιστρόφως ανάλογη) εξαιτίας διαφορετικής στρατηγικής που ακολουθούν για τη μεγιστοποίηση του κέρδους.

Παρόλα αυτά πολλοί μελετητές (Molyneux, Thornton, 1992), (Abdula, 1994) καταλήγουν σε τελείως αντίθετα συμπεράσματα. Υποστηρίζουν ότι οι κρατικές τράπεζες έχοντας την υποστήριξη της εκάστοτε κυβέρνησης, ως προς την λειτουργικότητα και την αξιοπιστία, λειτουργούν με μικρότερη κεφαλαιακή βάση σε σχέση με τις ιδιωτικές, συνεπώς αποφεύγουν τους επισφαλείς πελάτες και αυξάνουν την κερδοφορία τους.

Το μέγεθος μιας τράπεζας αποτελεί επίσης προσδιοριστικό παράγοντα στην κερδοφορία των τραπεζών. Παλαιότερες έρευνες υποστήριζαν ότι στις μεγαλύτερες τράπεζες δεν εμφανιζόταν οικονομίες κλίμακας. Πλέον με την

⁵ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2013), **Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2011 και 2012**, Ε.Ε.Τ Αθήνα

τεχνολογική ανάπτυξη και την απελευθέρωση των αγορών η εμφάνιση οικονομιών κλίμακας είναι υψηλότερη. Δύο βασικοί δείκτες που επηρεάζουν την κερδοφορία είναι ο δείκτης κεφαλαίων (capital ratios) και ο δείκτης ρευστότητας (liquidity ratio). Ο δείκτης κεφαλαίων αποτελεί βασικό μέγεθος προσδιορισμού της κεφαλαιακής επάρκειας μιας τράπεζας και της ικανότητάς της να αντλεί φθηνά κεφάλαια, κατά συνέπεια να αυξάνει τα κέρδη της. Ο δείκτης ρευστότητας φαίνεται να επηρεάζει την κερδοφορία μιας τράπεζας καθώς μετρά την ικανότητά της να ανταποκρίνεται στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της.

Στους ενδογενείς παράγοντες κερδοφορίας⁶, έγκειται και η πιστοληπτική ικανότητα της τράπεζας. Αυτό συμβαίνει καθότι η πιστοληπτική ικανότητα σχετίζεται άμεσα με την ποιότητα των στοιχείων που συνθέτουν το ενεργητικό της τράπεζας αλλά και με την ανικανότητά της να εξοφλήσει τις υποχρεώσεις της. Σε πολλές περιπτώσεις οι δανειοδοτήσεις τραπεζών (κυρίως σε δάνεια ακίνητης περιουσίας και στεγαστικά) έχουν μειώσει την κερδοφορία τους. Η επιτροπή της Βασιλείας επεσήμανε ότι τα εν λόγω δάνεια έχουν τον μεγαλύτερο βαθμό κινδύνου, συνεπώς οι χειρισμοί των τραπεζών στο θέμα αυτό καθορίζουν τη μετέπειτα πορεία τους.

Στους εξωγενείς παράγοντες κερδοφορίας των τραπεζών συγκαταλέγονται τα επίπεδα και η μεταβλητότητα των επιτοκίων και ο πληθωρισμός, δηλαδή φαινόμενα που εμφανίζονται σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον όπου δραστηριοποιείται μια τράπεζα. Η λειτουργία μιας τράπεζας εξαρτάται άμεσα από την ύπαρξη ρυθμίσεων, στοιχεία όπως το ύψος των υποχρεωτικών καταθέσεων στην Κεντρική Τράπεζα και οι παρεμβάσεις στη διαμόρφωση του χαρτοφυλακίου επενδύσεων επηρεάζουν συχνά αρνητικά την κερδοφορία μιας τράπεζας.

3.2.3 Βασικοί οικονομικοί δείκτες

Οι κυριότεροι οικονομικοί δείκτες των ελληνικών τραπεζών (Χαρδουβέλλης, 2011) είναι:

α. Ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας, μετρά την κάλυψη των σταθμισμένων με κίνδυνο στοιχείων του Ενεργητικού από τα κεφάλαια της

⁶ Σταϊκούρας Χ. – Στερλιάρος Μ. (2010), «Προσδιοριστικοί παράγοντες κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων», Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Αθήνα

τράπεζας. Η ελάχιστη τιμή του δείκτη σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας είναι 8% και η αποτίμησή του γίνεται με εσωτερικές διεργασίες από την ίδια την τράπεζα.

β. Ο Δείκτης Ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του Ενεργητικού, μετρά την απόδοση των επενδυόμενων κεφαλαίων των μετόχων και κατά πόσο τα κεφάλαια αυτά καλύπτουν το Ενεργητικό της τράπεζας.

γ. Ο Δείκτης Κεφαλαίων προς Δάνεια, λειτουργεί όπως και ο Δείκτης Ιδίων κεφαλαίων, αλλά εστιάζει περισσότερο στην κάλυψη των κεφαλαίων από τα επιχορηγούμενα δάνεια. Υψηλή τιμή του δείκτη σημαίνει μεγαλύτερη ασφάλεια μέσω των κεφαλαίων της τράπεζας.

δ. Ο Δείκτης Συνολικών Κεφαλαίων προς το σύνολο των υποχρεώσεων, μετρά την αποδοτικότητα μιας τράπεζας και το βαθμό εξάρτησής της από τα ξένα κεφάλαια (δανεισμός).

ε. Ο Δείκτης Καθαρού Περιθωρίου Κέρδους, δηλαδή καθαρά έσοδα από τόκους προς το κυκλοφορούν ενεργητικό. Ο δείκτης μετρά το περιθώριο κέρδους της τράπεζας από την προσφορά των προϊόντων της και το κόστος που προκύπτει από την άντληση χρησιμοποιούμενων κεφαλαίων. Η κερδοφορία της τράπεζας επηρεάζεται ανάλογα με την τιμή του δείκτη.

στ. Ο Δείκτης Καθαρού Κέρδους από Τόκους προς το μέσο όρο του ενεργητικού, μετρά παρόμοια με τον προηγούμενο δείκτη το περιθώριο κέρδους της τράπεζας λαμβάνοντας υπόψιν όμως το σύνολο του ενεργητικού της.

ζ. Ο Δείκτης Λοιπών Λειτουργικών Εξόδων προς μέσο όρο ενεργητικού, μετρά την αποδοτικότητα και την κερδοφορία της τράπεζας, εστιάζοντας στα λειτουργικά έξοδα που προκύπτουν εκτός των τόκων.

η. Ο Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων, μετρά το ποσοστό των καθαρών εσόδων επί των επενδυόμενων κεφαλαίων της τράπεζας.

θ. Ο Δείκτης Λειτουργικού Κόστους προς καθαρά λειτουργικά έσοδα. Είναι από τους βασικότερους δείκτες αποτίμησης της αποδοτικότητας μιας τράπεζας καθώς μετρά τι ποσοστό κέρδους πρέπει να έχει η τράπεζα για να καλύψει το λειτουργικό κόστος.

ι. Ο Δείκτης Διατραπεζικών Συναλλαγών

ια. Ο Δείκτης Δανείων μετά από προβλέψεις προς το σύνολο του ενεργητικού.

ιβ. Ο Δείκτης Δανείων μετά από προβλέψεις προς το σύνολο των Καταθέσεων και λοιπών αντλούμενων κεφαλαίων.

3.2.4 Διεθνής δραστηριότητα του ελληνικού τραπεζικού τομέα

Η διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών⁷ είναι δεδομένη και ζωτικού χαρακτήρα για την οικονομία τόσο της Ελλάδας, όσο και των χωρών στις οποίες δραστηριοποιείται ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος.

Στο διεθνές Συμπόσιο της Τράπεζας της Ελλάδος και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (FBRD) με θέμα «Προκλήσεις για την ανάπτυξη και η οικονομική ενοποίηση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη» τονίστηκε ο σημαντικός ρόλος των ελληνικών τραπεζών στο τραπεζικό σύστημα των χωρών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Το μερίδιο αγοράς του κλάδου τον Ιούνιο του 2013 υπέρβαινε το 15% του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος στις βαλκανικές χώρες. Οι ελληνικές τράπεζες έχουν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια και αυτοχρηματοδοτούνται σε μεγάλο ποσοστό από ιδίους πόρους. Η κερδοφορία πολλών εξ αυτών εξαρτάται από κρίσιμους παράγοντες κερδοφορίας όπως το να διατηρούν ένα σημαντικό μέγεθος και μερίδιο στην αγορά. Η ανάγκη για συνένωση ήταν ένας στόχος που υλοποιήθηκε με σκοπό την επιτυχημένη ανακεφαλαιοποίηση και αναδιάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

3.2.5 Η επίδραση της κρίσης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Τα τελευταία τρία έτη (2011-2012-2013), το ελληνικό οικονομικό σύστημα συγκέντρωσε το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας λόγω των δυσμενών κυρίως οικονομικών εξελίξεων, όσον αφορά στη διαχείριση του υψηλού δημόσιου χρέους και στην πολιτική αβεβαιότητα. Για να αντιμετωπιστούν οι οικονομικές ανισορροπίες, ήταν απαραίτητη η συνέχιση της λήψης των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών αλλαγών ώστε να περιοριστεί το δημόσιο χρέος να αποκατασταθεί η ανταγωνιστικότητα και να ανακτηθεί εκ νέου η εμπιστοσύνη στην ελληνική αγορά.

⁷ Κώνστας Χ.Ν., (2010), «**Η διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών**».

Αφορμή για το ξέσπασμα του ελληνικού χρέους στάθηκε η εξάπλωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Σχεδόν δύο χρόνια μετά την κρίση, στα μέσα του 2010, η παγκόσμια οικονομία εμφανίζει σημάδια ανάκαμψης σε αντίθεση με την εγχώρια οικονομία που πλήττεται από αρνητικούς δείκτες ανάπτυξης στην οικονομική δραστηριότητα και μοιραία οδηγείται στο μηχανισμό στήριξης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η αρνητική αυτή εξέλιξη επηρέασε αναλόγως και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

3.3. Ρυθμιστικές παρεμβάσεις και εποπτεία

Η ανάγκη διαρθρωτικών αλλαγών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα ως συνέπεια της κρίσης που εκδηλώθηκε το 2007 στις Η.Π.Α. ήταν επιτακτική. Η ίδια αιτία (κρίση) εξαπλώθηκε παγκοσμίως και επηρέασε τα χρηματοπιστωτικά συστήματα άλλων χωρών δρώντας στην ουσία της πραγματικής οικονομίας. Η χρηματοπιστωτική απελευθέρωση ήταν προ των πυλών.

Η αλματώδης αύξηση της οικονομίας σε χώρες όπου εφαρμόστηκε το σύστημα της απελευθέρωσης (από τη στιγμή που εφαρμόστηκε και έπειτα) αποδεικνύει τη χρησιμότητά του. Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου η κατανομή πλούτου ήταν άνιση, θεωρήθηκε εύστοχη ως επιλογή. Ωστόσο θεωρήθηκε αναγκαίο το αίτημα για ρυθμιστική παρέμβαση (**Γκόρτσος, 2006**) που αποσκοπεί σε μια σειρά ενεργειών όπως τη διασφάλιση της σταθερότητας, της διαφάνειας, της προστασίας των καταναλωτών, της αποζημίωσης των επενδυτών και την σωστή χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

3.3.1 Επιτροπή Βασιλείας

Οι αναταραχές στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο κατά τη δεκαετία του 1970 και του 1980 έκαναν έκδηλη την αδυναμία του συστήματος να διάγει έλεγχο των αγορών και να προστατεύσει τους συναλλασσόμενους. Σε αυτά τα πλαίσια ιδρύθηκε το 1974 μια επιτροπή (που αργότερα θα ονομαστεί Βασιλεία I⁸) η οποία είχε ως σκοπό τη διαμόρφωση ενός εποπτικού προτύπου και κατευθυντήριων οδηγιών για την ομαλή διεξαγωγή της λειτουργίας του

⁸ Η ονομασία Βασιλεία I δόθηκε από την ομώνυμη πόλη της Ελβετίας όπου εδρεύει η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών ή Bank for International Settlements. Γκόρτσος Χ.(2006), **Η Επιτοπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

τραπεζικού συστήματος. Έως και το 1988 η ονομασία της επιτροπής θα είναι «Επιτροπή Τραπεζικών Ελέγχων και Εποπτικών Πρακτικών (Committee on Banking Regulations and Supervisory Practises)». Αρχικά μέλη της επιτροπής ήταν η Κεντρική Τράπεζα και οι υπόλοιπες εποπτικές τραπεζικές αρχές από τα κράτη-μέλη των G10. Οι προτάσεις της επιτροπής είχαν ως στόχο να δώσουν τις κατευθύνσεις προς την εφαρμογή καλών πρακτικών, να διευρύνουν το θεσμικό πλαίσιο της εποπτείας και να διασφαλίσουν ότι όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα εποπτεύονται χωρίς διαφυγές. Έχοντας υπόψιν της το διεθνές τραπεζικό σύστημα, τις αστάθειες του, τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η ελεγκτική αρχή στα εθνικά συστήματα των τραπεζών αλλά και τις διαφορές μεταξύ των επιπέδων ασφαλείας κάθε τράπεζας, η επιτροπή αποφάσισε να αντιμετωπίσει τα πιστωτικά ιδρύματα, τις τράπεζες και τις θυγατρικές τους ως ενιαίο σύνολο συνεπώς και υπό ενός ενιαίου εποπτικού πλαισίου. **(Τράπεζα της Ελλάδος 2011).**

3.3.2 ΒΑΣΙΛΕΙΑ I

Η Βασιλεία I εστίασε στην δραστηριοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε ένα περιβάλλον κεφαλαιακής επάρκειας και προσδιόρισε τους κανόνες που θα ενίσχυαν την σταθερότητα και την ασφάλεια στο διεθνές τραπεζικό σύστημα που χαρακτηριζόταν από ανισότητες μεταξύ των κεφαλαιακών ορίων επάρκειας κάθε χώρας. Μέσα στο πλαίσιο της λειτουργίας της η Βασιλεία I έδωσε βάση στο θέμα του πιστωτικού κινδύνου και της κεφαλαιακής επάρκειας με το να θέσει ένα ελάχιστο όριο ιδίων κεφαλαίων που υποχρεούται να παρακρατεί ένα πιστωτικό ίδρυμα αναλογικά με τον κίνδυνο που αναλαμβάνει. Δομικά η λειτουργία του συμφώνου της Βασιλείας στηρίζεται σε τέσσερις πυλώνες.⁹ Ο πρώτος πυλώνας προσδιορίζει τα είδη του κεφαλαίου που συνυπολογίζονται στο αποθεματικό και στο ποσοστό από κάθε είδος που θα πρέπει να διατηρεί η τράπεζα. Ο δεύτερος πυλώνας προσδιορίζει ένα σύστημα αξιολόγησης του κινδύνου στο ενεργητικό των τραπεζών και χωρίζεται σε πέντε κατηγορίες καθεμιά από τις οποίες βαρύνεται με συντελεστή ανάλογα με τον κίνδυνο. Στον τρίτο πυλώνα πραγματοποιείται η ένωση των δύο προηγούμενων. Στον τέταρτο και τελευταίο

⁹ Τράπεζα της Ελλάδος (2011), **Βασιλεία I,II και III**, Αθήνα

πυλώνα απαιτείται από τις Κεντρικές Τράπεζες των κρατών-μελών η δημιουργία ενός ισχυρού εποπτικού μηχανισμού ο οποίος και θα υλοποιεί τις οδηγίες της.

Η ανάγκη για αναπροσαρμογή του συμφώνου έγινε επιτακτική έπειτα από τη συνεχιζόμενη οικονομική αστάθεια και τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις που ακολούθησαν.

3.3.3 ΒΑΣΙΛΕΙΑ II

Το 1999, η επιτροπή της Βασιλείας προχώρησε σε αναθεώρηση του συμφώνου και επέβαλε συμπληρωματικές αλλαγές στο κείμενο της Βασιλείας I, εκδίδοντας το « Αναθεωρημένο πλαίσιο για την διεθνή σύγκλιση στη μέτρηση κεφαλαίου και ελαχίστων κεφαλαιακών απαιτήσεων¹⁰» το οποίο στη συνέχεια μετονομάστηκε σε Βασιλεία II. Οι αλλαγές του κειμένου της Βασιλείας II συνίστανται στη δομή του αρχικού (πυλώνες) με μια πιο διευρυμένη μορφή ώστε να προβλέπονται περισσότερα είδη κινδύνου που στο παρελθόν τα γεγονότα απέδειξαν ότι δεν είχαν προβλέψει και εν τέλει αποφύγει.

Στον πρώτο πυλώνα που αφορά στις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, διευρύνθηκε το εποπτικό πεδίο ώστε στις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις μιας εταιρίας να συμπεριλαμβάνονται και τα στοιχεία του ενεργητικού της ή των θυγατρικών της ώστε να αποφεύγονται φαινόμενα εταιριών που κατά το παρελθόν μεταβίβαζαν στοιχεία του ενεργητικού υψηλού κινδύνου σε θυγατρικές αυτών ή σε τράπεζες του ίδιου ομίλου. Πλέον με τη συνθήκη της Βασιλείας II θα θεωρούνται ως μία οντότητα με ενιαία δραστηριότητα συνεπώς με συνολικό υπολογισμό του πιστωτικού κινδύνου. Μια επιπλέον προσθήκη στο νέο κείμενο της Βασιλείας II αφορά τον τρόπο που θα αξιολογείται ο κίνδυνος. Η νέα πρόταση περιλαμβάνει τρεις μεθόδους αξιολόγησης οι οποίες είναι : standardized approach, ratings based approach, securitization approach. Στην πρώτη μέθοδο προτείνεται η βαθμολόγηση των απαιτήσεων ανεξαρτήτως από την ένταξη ή μη της χώρας στον Ο.Ο.Σ.Α. καθώς και η αξιολόγηση από διεθνείς (αναγνωρισμένους) οίκους.

Στη δεύτερη μέθοδο προτείνεται η αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου η οποία θα βασίζεται σε ίδιο-εκτιμήσεις των τραπεζών για το βαθμό επικινδυνότητας των ενεργητικών στοιχείων δηλαδή τι ποσοστό κεφαλαίου παρακρατείται σε σχέση με τον ενδεχόμενο πιστωτικό κίνδυνο. Στα πλαίσια του πρώτου πυλώνα της

¹⁰ Αγγλ. « A Revised Framework on International Convergence of Capital Measurements and Capital Standards».

Βασιλείας II προβλέπεται και ο λειτουργικός κίνδυνος (operational risk) ο οποίος αναφέρεται στον κίνδυνο ζημιών εξαιτίας ανεπαρκών και εσφαλμένων διαδικασιών που μπορεί να προκύψουν από ανθρώπινο λάθος είτε από οποιοδήποτε εξωτερικό παράγοντα.

Προτείνονται μεθοδολογίες εκτίμησης του λειτουργικού κινδύνου: basic indicator approach, standardized approach and advanced measurement approaches, οι οποίες με τη σειρά τους προσδιορίζουν αριθμητικά το ποσοστό των κεφαλαιακών απαιτήσεων αλλά και ενθαρρύνουν τις τράπεζες να δημιουργήσουν ένα δικό τους προστατευτικό πρόγραμμα ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τον λειτουργικό κίνδυνο. Μια τελευταία προσθήκη στον πρώτο πυλώνα της Βασιλείας II αφορά τον κίνδυνο αγοράς (market risk). Ο κίνδυνος αγοράς είναι ο κίνδυνος που προκύπτει από τις μεταβολές των τιμών της αγοράς και έχει ως αντίκτυπο την απώλεια στοιχείων του ενεργητικού είτε εντός είτε εκτός ισολογισμού.

Ο δεύτερος πυλώνας της Βασιλείας II δίνει βάρος στο κομμάτι της εποπτείας ορίζοντας βασικές αρχές στην εποπτεία, στη διαχείριση του κινδύνου και στη διαφάνεια των συναλλαγών.

Στον τρίτο πυλώνα δίνεται έμφαση στην πειθαρχία της αγοράς στις απαιτήσεις του κειμένου της Βασιλείας II. Στόχος του είναι η αύξηση της πειθαρχίας μέσω ορισμένων προϋποθέσεων οι οποίες θα πιστοποιούν την επαλήθευση σημαντικών πληροφοριών από πλευράς των ενδιαφερομένων, που αφορούν την εφαρμογή, τα διαθέσιμα κεφάλαια, την έκθεση στον κίνδυνο αλλά και την απαραίτητη κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών.

Ανεξάρτητα από τις οδηγίες της Βασιλείας II και των προσπαθειών για να εφαρμοστεί, το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα παρέμεινε εύθραυστο γεγονός που αποδείχθηκε περίτρανα με την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε στις Η.Π.Α. το 2007.

3.3.4 ΒΑΣΙΛΕΙΑ III

Το σοκ της κρίσης¹¹ οδήγησε την επιτροπή της Βασιλείας να λάβει μια νέα σειρά μέτρων που ονομάζεται Βασιλεία III και στοχεύει σε ένα νέο ρυθμιστικό

¹¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), **Η οικονομική και νομισματική ένωση και το ευρώ**, Διεύθυνση Επικοινωνίας, Βρυξέλλες

πλαίσιο της αγοράς και στην ενδυνάμωσή της από ατυχή μελλοντικά συμβάντα. Είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι κατά την περίοδο 2007 που ξέσπασε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, το πλαίσιο της Βασιλείας II είχε εφαρμοστεί από ελάχιστες χώρες.¹² Αποτέλεσμα αυτού ήταν ότι τα ιδρύματα του χρηματοπιστωτικού τομέα είχαν ελάχιστα περιθώρια ρευστότητας, ανεπαρκή κάλυψη κεφαλαίων από αναληφθέντες κινδύνους και παρουσίαζαν συμπεριφορά που οδηγούσε σε πολλαπλές διακυμάνσεις της αγοράς.

Οι περιοχές που καλύπτονται από τη νέα συνθήκη περιλαμβάνουν αρχικά τις κεφαλαιακές απαιτήσεις του χαρτοφυλακίου συναλλαγών. Η λανθασμένη εκτίμηση για το μέγεθος του κινδύνου διαφόρων χρηματοπιστωτικών προϊόντων (κυρίως σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα που διαπραγματεύονται σε αγορές με μικρή συναλλακτική δραστηριότητα) οδήγησαν την επιτροπή με την νέα συνθήκη να αυξάνει τρεις με τέσσερις φορές το ύψος των ελαχίστων κεφαλαιακών απαιτήσεων του χαρτοφυλακίου ώστε να αποτυπώνεται μια ακριβής μέτρηση των κινδύνων που το προηγούμενο πλαίσιο είχε αποτύχει να κάνει.

Η αύξηση της αβεβαιότητας αλλά και οι δυσλειτουργίες των αγορών χρήματος οδήγησαν σε απόγνωση διάφορες τράπεζες που στηρίζονταν αποκλειστικά σε αυτές για άντληση ρευστών διαθεσίμων. Αιτία όλων αυτών στάθηκε η υποεκτίμηση των κινδύνων από τα πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στις συγκεκριμένες αγορές. Στις 16/12/2010 η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία δημοσίευσε δύο σημαντικές εκθέσεις με τίτλο:

Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system

Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring

Οι εκθέσεις αυτές αποτέλεσαν το κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλείας III και είναι αποτέλεσμα της πιο ουσιαστικής έως σήμερα, αντίδρασης της επιτροπής στην πρόσφατη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση. Στόχος των εκθέσεων είναι η καθιέρωση ενός διεθνούς κανονιστικού πλαισίου για τις τράπεζες με αναθεώρηση του παλιού πλαισίου και ενδυνάμωση της σταθερότητας των τραπεζών διεθνώς. Κάτι ανάλογο επιτυγχάνεται αφενός μέσω της ενίσχυσης της μικρο-προληπτικής

¹² Χαρακτηριστικό είναι ότι το σύνολο των κρατών-μελών της Ε.Ε. εφήρμοσε το πλαίσιο της Βασιλείας II το 2008.

ρυθμιστικής παρέμβασης στη λειτουργία των τραπεζών και στην διατήρηση και ενδυνάμωση της ανθεκτικότητας των τραπεζών σε περιόδους κρίσης. Αφετέρου αντιμετωπίζεται μέσω της μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης του συστημικού κινδύνου που ενδεχόμενα μπορεί να εκδηλωθεί στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού τομέα λόγω της ‘προκυκλικής’ μεγέθυνσης του κινδύνου μελλοντικά. (Αγγελόπουλος, 2010).

Η Βασιλεία III βάσει του νέου πλαισίου της περί ρευστότητας εισάγει την εφαρμογή νέων δεικτών ρευστότητας.

Ο πρώτος είναι ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας (βραχυχρόνιος συντελεστής) και προβλέπει στην άμεση ανταπόκριση από πλευράς των τραπεζών σε ρευστό διαθέσιμο όποτε απαιτηθεί ώστε να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα τους σε περίπτωση μη χρηματοδότησης.

Ο δεύτερος δείκτης, δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (μακροχρόνιος συντελεστής) αποβλέπει στη διασφάλιση της χρηματοδότησης από σταθερές κυρίως πηγές και αποσκοπεί στην κάλυψη δύο στόχων.

Ο πρώτος στόχος αναφέρεται στην αντιμετώπιση του προβλήματος που απορρέει από τη χρονική διαφορά στην ρευστοποίηση στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του ισολογισμού των τραπεζών.

Ο δεύτερος στόχος επιδιώκει να αποφέρει κίνητρα στις τράπεζες για την χρησιμοποίηση σταθερών πηγών χρηματοδότησης των περιουσιακών τους στοιχείων, η οποία χρηματοδότηση θα υπερβαίνει σε διάρκεια το έτος.

Ο συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (του οποίου το ύψος υπερβαίνει το 100%) ορίζεται ως ο λόγος της διαθέσιμης ποσότητας της σταθερής χρηματοδότησης προς την απαιτούμενη ποσότητα της σταθερής χρηματοδότησης. Επειδή ο κίνδυνος ρευστότητας είναι μία από τις σοβαρότερες επιπτώσεις της χρηματοοικονομικής κρίσης η Επιτροπή της Βασιλείας III αποφάσισε¹³ να διασφαλίσει την παρακολούθησή του μέσα από τη βοήθεια πέντε μέτρων παρακολούθησης:

- ο Τη συμβατική αναντιστοιχία ληκτοτήτων (contractual maturity mismatch)

¹³ Γκόρτσος Χ.(2010), **Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος**, Αθήνα

- Τη συγκέντρωση της χρηματοδότησης (concentration of funding)
- Τα διαθέσιμα μη βεβαρημένα στοιχεία του ενεργητικού (available unencumbered assets)
- Το συντελεστή κάλυψης ρευστότητας ανά σημαντικό νόμισμα (LCR by significant currency)
- Τα εργαλεία παρακολούθησης των εξελίξεων στην αγορά (market related monitoring tools)

Η συνεχής χρήση των εργαλείων αυτών από τις εποπτικές αρχές έχει ως αποτέλεσμα τη διαρκή πληροφόρηση των συνθηκών ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος. Οι κανόνες της μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης εντάσσονται στο νέο καινοτόμο πλαίσιο που εισήγαγε η Επιτροπή της Βασιλείας III. Οι κανόνες αυτοί επιβάλλουν την οριοθέτηση μέσω συγκεκριμένων μέτρων.

Μέσα στα νέα πλαίσια κρίνονται σκόπιμες ορισμένες επισημάνσεις που αφορούν το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων. Σύμφωνα με αυτές, το σύνολο των ιδίων (η ελαχίστων) κεφαλαίων θα εξακολουθεί να αποτελεί το άθροισμα των βασικών ιδίων κεφαλαίων (σύμφωνα με τα καθιερωμένα ποσοτικά όρια) και των συμπληρωματικών ιδίων κεφαλαίων. Ο έως τώρα ορισμός των ιδίων κεφαλαίων που χρησιμοποιούν οι τράπεζες με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο καταργείται. Με ειδικές διατάξεις διευκρινίζονται και τα νέα καθιερωμένα ποσοτικά όρια.¹⁴

Η εφαρμογή των νέων διατάξεων της Επιτροπής της Βασιλείας III γίνεται σταδιακά από το 2013 και σε βάθος εξαιτίας, ενώ θεωρείται σχεδόν σίγουρη η μετατροπή ορισμένων εξ αυτών μελλοντικά. Η μεταβατική περίοδος εφαρμογής της εξαιτίας, συμβάλλει θετικά καθώς μια άμεση εφαρμογή των νέων μέτρων θα εκτόξευε το κόστος εφαρμογής, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις θα ήταν μεγαλύτερες και η εφαρμογή των διατάξεων με τους νέους δείκτες ρευστότητας θα οδηγούσαν σε αναδιάρθρωση του επιχειρηματικού μοντέλου.

¹⁴ «Κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφάλαια σε ποσοστό 45% των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού & στοιχείων εκτός ισολογισμού. Σύνολο βασικών ιδίων κεφαλαίων 6,0% των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού & στοιχείων εκτός ισολογισμού Σύνολο ελαχίστων ιδίων κεφαλαίων 8,0% των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού & των στοιχείων εκτός ισολογισμού». Τράπεζα της Ελλάδος (2011), **Βασιλεία I,II και III**, Αθήνα

3.3.5 Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο¹⁵ ή Δ.Ν.Τ. (αγγλ. International Monetary Fund or IMF) είναι ένας διεθνής οργανισμός που ιδρύθηκε στην Ουάσινγκτον των Η.Π.Α. το 1945 με τη σύμπραξη 29 χωρών, οι οποίες ανέλαβαν τη χρηματοδότησή του κεφαλαίου του κατά 80%.

Σκοπός της ίδρυσής του είναι η παρακολούθηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και ισοζυγίων πληρωμών, καθώς και η προσφορά οικονομικής και τεχνικής βοήθειας κρατών που το έχουν ανάγκη με απώτερο στόχο τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής ισορροπίας διεθνώς. Οι κυριότεροι σκοποί του Δ.Ν.Τ. στοχεύουν στη νομισματική συνεργασία των κρατών-μελών ώστε να αναπτυχθεί το διεθνές εμπόριο.

Για τον σκοπό αυτό ο οργανισμός προωθεί συγκεκριμένα μέτρα ή εκτάκτως λαμβάνει επιπλέον μέτρα όταν κρίνεται απαραίτητο για σκοπούς που αφορούν στην ομαλή διαδικασία προσαρμογής ενός κράτους στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, στις διεθνείς διαβουλεύσεις για τυχόν αλλαγές στις ήδη ακολουθούμενες πρακτικές, στις επιβολές περιοριστικών μέτρων καθώς και στην άρση αυτών εφόσον υπάρχουν σημάδια βελτίωσης.

Η βοήθεια που παρέχει το Δ.Ν.Τ. σε οικονομικά αδύναμες χώρες συνίσταται κυρίως από δάνεια τα οποία δίδονται σε δόσεις με την προϋπόθεση ότι η δανειολήπτρια χώρα προβαίνει σε μεταρρυθμίσεις που θα αποτρέψουν μια ενδεχόμενη κρίση σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Οι κυριότερες διαφωνίες των οικονομολόγων ως προς τις πρακτικές του Δ.Ν.Τ. συνίστανται στο γεγονός πως η παρεχόμενη οικονομική βοήθεια του Ταμείου προς τις εκάστοτε χώρες δίδεται υπό προϋποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων διαρθρωτικής προσαρμογής (Structural Adjustment Programs – S.A.P.). Σύμφωνα με τους ειδικούς τα εν λόγω προγράμματα εμποδίζουν την οικονομική σταθερότητα και οδηγούν σε ανοδική πορεία στις χώρες που δέχονται τη βοήθεια. Μια σύντομη αναδρομή στις παρεμβάσεις του Ταμείου στο παρελθόν, αναδεικνύει τις καταστροφικές συνέπειες των επιλογών του¹⁶.

¹⁵ Πηγή <http://www.imf.org>

¹⁶ Finance & Development (March 2012), A quarterly publication of the International Monetary Fund, volume 49, Number 1

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν αρχικά η περίπτωση της ασιατικής κρίση στα τέλη της δεκαετίας του '90, η οποία αποτελεί και τη μεγαλύτερη διάσωση μέχρι στιγμής. Στη συγκεκριμένη περίπτωση τα μέτρα που επιβλήθηκαν και αφορούσαν σε αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, σε αύξηση των επιτοκίων, μείωση των κρατικών δαπανών καθώς και ρευστοποίηση των αφερέγγυων επιχειρήσεων, οδήγησαν σε έντονες κοινωνικές αντιδράσεις εξαιτίας των οικονομικών δυσχερειών που περιέπεσαν οι κάτοικοι των χωρών αυτών.

Μια δεύτερη περίπτωση παρόμοιας αποτυχίας ήταν η Αργεντινή η οποία και δεν απόφυγε τη χρεοκοπία καθώς τηρήθηκαν οι ίδιες πρακτικές με αυτές της ασιατικής κρίσης. Αξιωματιμότερη είναι η περίπτωση της Ισλανδίας όπου το Δ.Ν.Τ. καθυστέρησε σημαντικά την εκταμίευση της δόσης σε μια πειστική απόπειρα του να αποζημιωθούν οι Βρετανοί και Ολλανδοί καταθέτες των ισλανδικών τραπεζών.

Το 2009 πιο συγκεκριμένα μετά τις εκλογές του Οκτωβρίου, θα σηματοδοτούσε μια νέα εποχή για την ελληνική πραγματικότητα. Η νέα κυβέρνηση αναθεώρησε το έλλειμμα που πλέον είχε διαμορφωθεί στο 12,7% του Α.Ε.Π. έναντι του επίσημου 6%. Το Δεκέμβριο του 2010, σύμφωνα με απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών Οικονομικών της Ε.Ε. (Ecofin), η Ελλάδα τίθεται υπό στενή παρακολούθηση και τα σενάρια για ενδεχόμενη χρεοκοπία της χώρας κάνουν την εμφάνισή τους. Τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους η χώρα μας καλείται να μειώσει το έλλειμμα έως τις 15 Μαΐου, όμως τον Απρίλιο ανακοινώνεται έλλειμμα στο 13,6% του Α.Ε.Π. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η προσφυγή της Ελλάδας στο Μηχανισμό Δημοσιονομικής Σταθερότητας, που επικυρώθηκε τον Απρίλιο του 2010 με τη σύμφωνη γνώμη των υπουργών του Ecofin. Εγκρίθηκε πακέτο στήριξης της τάξης των 110 δις ευρώ εκ των οποίων τα 30δις θα εκταμιευόταν από το Δ.Ν.Τ. και τα υπόλοιπα 80 δις από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. με τη μορφή δανείων.

Βασική προϋπόθεση για την χορήγηση των δανείων, ήταν η δημοσιονομική εξυγίανση της χώρας, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και η χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Η εφαρμογή των μέτρων της Δανειακής Σύμβασης (Μνημόνιο), επικυρώνεται στη Βουλή στις 6 Μαΐου του 2010 σύμφωνα με το νόμο 3845/2010. Έκτοτε ξεκινά μια σκληρή πραγματικότητα για την ελληνική κοινωνία που

αναγκάζεται να συμμορφωθεί με τους όρους του Μνημονίου (1 και 2) το οποίο μεταξύ άλλων περιλαμβάνει άνοιγμα κλειστών επαγγελματιών και ιδιωτικοποιήσεων κρατικών οργανισμών, οριζόντιες περικοπές σε μισθούς/συντάξεις ανεξαρτήτως κλάδου, ανεργία αλλά και σκληρούς όρους αποδοχής από την πλευρά των οφειλετών που αφορούν κυρίως στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων του δανειστή¹⁷.

Αν και ο ρόλος του Δ.Ν.Τ. αμφισβητείται από πολλούς οικονομολόγους όσον αφορά στην αποτελεσματικότητά του, εντούτοις δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ο παρεμβατικός ρόλος του στις οικονομικό-κοινωνικό-πολιτικές εξελίξεις των χωρών-μελών, κατά συνέπεια και στις εξελίξεις διεθνώς.

3.4 Το νέο τραπεζικό τοπίο στη Ελλάδα

Ο ελληνικός τραπεζικός τομέας επηρεάστηκε από την ανάμειξη του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του κρατικού χρέους και από την ραγδαία αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, διαμορφώνοντας με τον τρόπο αυτό ένα νέο τραπεζικό χάρτη στον οποίο κυριαρχεί το μοντέλο τεσσάρων συστημικών τραπεζικών ομίλων. Τα προβλήματα του ελληνικού Δημοσίου που διαχέονται συνολικά στην ελληνική οικονομία, οδήγησαν σε μείωση των εισοδημάτων εξαιτίας της υψηλής φορολόγησης, συνεπώς σε περισσότερα μη αποπληρωμένα δάνεια και μείωση της αποταμιευτικής ικανότητας και καταθέσεων.

Η ανάγκη για αναδιάρθρωση των τραπεζών και η μετάβασή τους σε ένα νέο τραπεζικό τοπίο σταθερότητας και εξασφάλισης ρευστότητας είναι απαιτητή. Οι τράπεζες έχουν χάσει μεγάλο όγκο καταθέσεων κατά το διάστημα της αστάθειας που επικρατεί στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Με την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης θα επιτευχθεί η ενδυνάμωση του τραπεζικού συστήματος και θα υλοποιηθούν οι στόχοι για κεφαλαιακή επάρκεια. **(Hellenic Alumni Association of L.S.E. 2013).**

¹⁷ Ενδεικτικά: το άρθρο 8 της Δανειακής Σύμβασης προβλέπει την καταγγελία αυτής από τους δανειστές σε περίπτωση αδυναμίας καταβολής των οφειλών ή μη τήρηση των όρων της Σύμβασης. Το άρθρο 14.5 προβλέπει την παραίτηση του δανειολήπτη από κάθε ασυλία όσο αφορά τον ίδιο ή τα περιουσιακά του στοιχεία. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), **Η οικονομική και νομισματική ένωση και το ευρώ**, Διεύθυνση Επικοινωνίας, Βρυξέλλες

Είναι γεγονός ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν δύναται να υποστηρίξει μεγάλο αριθμό καταστημάτων, όπως επίσης ότι δεν διακρίνεται για την εξειδίκευση μεταξύ των τραπεζών του σε συγκεκριμένες τραπεζικές εργασίες, αλλά σε μια ομοιομορφία συγκεκριμένων εργασιών που επαναλαμβάνονται από το σύνολο των τραπεζών.

Σχεδόν πέντε χρόνια μετά την εκδήλωση της κρίσης και του ελληνικού χρέους, το τραπεζικό σύστημα βρίσκεται αντιμέτωπο με τον αποκλεισμό του από τις διεθνείς αγορές εξαιτίας του επιβαρυσμένου δανειακού χαρτοφυλακίου του, αλλά και της συμμετοχής του στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (PSI). Ο απολογισμός των ζημιών και ο προσδιορισμός των κεφαλαιακών αναγκών των εγχώριων τραπεζών κινητοποίησε την τράπεζα της Ελλάδος, η οποία σε συνεργασία με την εταιρεία Blackrock Solutions προέβησαν σε αξιολόγηση της κατάστασης σύμφωνα με την οποία την τριετία 2012-2014 καταγράφηκαν ζημιές ύψους 46,8 δις λόγω μη εξυπηρετούμενων δανείων και 37,7 δις λόγω PSI. Το αποτέλεσμα της αξιολόγησης ήταν η εκτίμηση 50 δις ευρώ για να μπορέσει η χώρα να καλύψει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις της.

3.4.1 Ρευστότητα

Η ρευστότητα και η αύξηση αυτής αποτελεί μείζον θέμα για τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα, ιδιαίτερα σε περίοδο κρίσης. Είναι γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες υπέστησαν απόσυρση των καταθέσεων σε μεγάλο βαθμό, ευτυχώς όχι ανάλογο με την μείωση στην χορηγούμενη πιστοδότηση. Εάν όμως εξακολουθήσει η μείωση της ρευστότητας, δεν θα δύναται να χρηματοδοτούν πλέον την πραγματική οικονομία. Για να μπορέσει πάλι να ανακτηθεί η ρευστότητα στις τράπεζες θα πρέπει να συμβούν μια σειρά από ενέργειες¹⁸ όπως:

▫ Επιστροφή των καταθέσεων

Είναι αναγκαία η επιστροφή των καταθέσεων τόσο αυτών που βρίσκονται εκτός τραπεζικού συστήματος και εντός της χώρας π.χ θυρίδες, όσο και των καταθέσεων του εξωτερικού. Αν και απομακρύνθηκε το σενάριο εξόδου της χώρας από την

18

Τράπεζα της Ελλάδος, “Report on the recapitalisation and restructuring of the Greek banking sector, Δεκέμβριος 2012

Ε.Ε. εντούτοις το ποσοστό των καταθέσεων παραμένει μειωμένο λόγω υψηλής φορολόγησης και της συνεχιζόμενης ύφεσης.

▫ Ρευστοποίηση των προϊόντων του εξωτερικού

Πρόκειται για ένα μεγάλο μέρος των καταθέσεων των εγχώριων τραπεζών που δεν χρησιμοποιήθηκαν ως έμβασμα αλλά τοποθετήθηκαν σε προϊόντα εξωτερικού όπως ομόλογα και αμοιβαία κεφάλαια εξωτερικού.

▫ Ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης και βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος

Η ανάκτηση της εμπιστοσύνης εκ μέρους των διεθνών αγορών για τις ελληνικές τράπεζες, προϋποθέτει την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης τους για να μπορέσουν να ανακτήσουν τη χαμένη ρευστότητα και το κύρος τους ως αξιόπιστοι πλέον αντισυμβαλλόμενοι.

▫ Πραγματοποίηση των συγχωνεύσεων και είσοδος στις διεθνείς αγορές

Αν και η ολοκλήρωση των συγχωνεύσεων δεν επιδρά με άμεσο τρόπο στην αύξηση της ρευστότητας, οι μεγαλύτεροι όμιλοι που θα προκύψουν από τη διαδικασία αυτή, θα ενισχύσουν την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας διεθνώς.

3.4.2 Χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας (**Hellenic Alumni Association of L.S.E. ,2013**) αφορά ταυτόχρονα στο που θα βρεθούν τα χρήματα αλλά και πως θα αξιοποιηθούν κατάλληλα σε επενδύσεις που θα αποδώσουν αειφόρο ανάπτυξη. Τα ποσά που απέσπασε η ελληνική κυβέρνηση από τα διαρθρωτικά ταμεία για την περίοδο 2014-2020 ανέρχονται στα 18,3 δις και αναμένεται επένδυση του ποσού αυτού σε πάγια κεφάλαια που θα οδηγήσουν το Α.Ε.Π. σε ανοδική πορεία αλλά και να επενδυθούν ώστε να παράξουν μακροπρόθεσμα προστιθέμενη αξία.

Το πιο σημαντικό για τη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας είναι η διασπορά του κινδύνου καθώς πολλαπλασιάζονται οι πιθανότητες αποτυχίας των επενδύσεων εξαιτίας της μειωμένης ζήτησης. Οι εγχώριες τράπεζες έχουν να αντιμετωπίσουν εκτός των κεφαλαιακών τους επαρκειών, το πρόβλημα της χορήγησης δανείων και να διαχειριστούν το μεγάλο όγκο του προβληματικού χαρτοφυλακίου τους. Η επανεκκίνηση των επενδύσεων προαπαιτεί τη διασπορά του κινδύνου, συνεργασία με τους ευρωπαϊκούς φορείς και επανεξέταση ενός εθνικού σχεδίου στο οποίο θα αποφεύγονται τα λάθη του παρελθόντος και θα αποδίδει μακροπρόθεσμα οφέλη.

3.5 Πιστωτικός Κίνδυνος

Ένας από τους κινδύνους που αντιμετωπίζει μια τράπεζα, ίσως ο πιο σημαντικός, είναι ο πιστωτικός κίνδυνος. Ο πιστωτικός κίνδυνος¹⁹ αναφέρεται στη μη αποπληρωμή του δανείου ή/και στην καθυστέρηση της πληρωμής αυτού. Η σημαντικότητα του πιστωτικού κινδύνου έγκειται στο μέγεθος των ζημιών που μπορεί να επιφέρει στην τράπεζα με άμεση συνέπεια την αφερεγγυότητά της και πιθανόν την ολοκληρωτική της καταστροφή.

Ο πιστωτικός κίνδυνος συνίσταται από τον κίνδυνο αθέτησης (default risk), τον κίνδυνο έκθεσης (exposure risk) και τον κίνδυνο ανάκτησης (recovery risk). Ο κίνδυνος αθέτησης αφορά στην αθέτηση των δανειοληπτών ως προς την εξόφληση των υποχρεώσεών τους και μετράται με την πιθανότητα αθέτησης (probability of default). Ο κίνδυνος έκθεσης αφορά στο ποσό που οφείλεται στον δανειστή τη στιγμή της αθέτησης (exposure at default). Τέλος, ο κίνδυνος ανάκτησης αναφέρεται στο ποσό που θα εισπραχθεί από τον δανειστή (recovery rate). Τα μη εισπραχθέντα ποσά ονομάζονται απώλεια δεδομένης της αθέτησης (loss given default).

Είναι γεγονός ότι σε κάθε περίπτωση που ένα τραπεζικό ίδρυμα αντιμετωπίζει προβλήματα πιστοληπτικής ικανότητας, η αντίδραση εκ μέρους των αγορών είναι άμεση, με υψηλή διατήρηση των επιτοκίων που αφορούν στο χρέος της, υποβάθμιση των μετοχών, ακόμη υποβάθμιση της αξιολόγησης του χρέους της.

Για το λόγο αυτό, τα στελέχη των τραπεζών κατανέμουν την ρευστότητα των περιουσιακών τους στοιχείων ώστε να μην βρεθούν ασυνεπείς ως προς τις υποσχέσεις τους στους δανειολήπτες.

Οι κατευθυντήριες γραμμές που ακολουθούν οι τράπεζες προκειμένου να αποφύγουν όσο γίνεται τον πιστωτικό κίνδυνο από τα δάνεια είναι τρεις:

- Διατήρηση υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης
- Αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης του δανειολήπτη
- Ακριβής χειρισμός και παρακολούθηση της διαδικασίας αποπληρωμής του δανείου

¹⁹ Προβόπουλος Γ. – Καπόπουλος Π. (2001), « Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος», Εκδ. Κρητική

3.5.1 Συστήματα Μέτρησης Πιστωτικού Κινδύνου

Σύμφωνα με τους Ζοπουνίδη. – Λεμονάκη (2009), «η μέτρηση και διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι σημαντική καθώς επηρεάζει το κόστος παροχής του χρήματος, της ανταγωνιστικότητά τους και της κεφαλαιακής τους επάρκειας». Σε όμοια συμπεράσματα καταλήγει η Επιτροπή της Βασιλείας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή²⁰ Αν και η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου στηρίζεται στην κατάλληλη επιλογή, στον περιορισμό και τη διαφοροποίηση, η πιθανότητα ζημιάς δεν εξαλείφεται αλλά παραμένει αβέβαιη, δεδομένου των συνιστωσών του, ποιοτικών (οργάνωση, διοίκηση, ανταγωνισμός κ.τ.λ.) και ποσοτικών (οικονομικές καταστάσεις).

Οι δύο βασικές αρχές μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου είναι το **credit rating** και το **credit scoring**. Η πρώτη μέθοδος αφορά στη χρηματοδότηση μεγάλων επιχειρήσεων και τραπεζών και η δεύτερη μικρών επιχειρήσεων και ιδιωτών. Το credit rating στηρίζεται στην (υποκειμενική) αξιολόγηση τραπεζικών στελεχών, εμπειρών και εξειδικευμένων τα οποία βασιζόμενα στην εμπειρία τους αλλά και στον υπολογισμό στοιχείων²¹ που δεν περιλαμβάνονται σε ένα αντικειμενικό σύστημα, οδηγούνται σε ασφαλέστερα συμπεράσματα σε σύγκριση με το credit scoring. Το credit scoring είναι ταχύτερη και αντικειμενικότερη μέθοδος καθώς κατατάσσει τον δανειολήπτη σε κατηγορίες όμως αδυνατεί να καθορίσει επακριβώς τον πιστωτικό κίνδυνο. Οι περισσότερες τράπεζες λαμβάνουν υπόψη και τις δύο μεθόδους για ασφαλή συμπεράσματα. Μια ακόμη μέθοδος αξιολόγησης πιστωτικού κινδύνου, που δεν ακολουθείται από όλες τις τράπεζες, συμβάλλει όμως σημαντικά, είναι το **behavioral credit scoring**.

Η συγκεκριμένη μέθοδος αξιολογεί τη συμπεριφορά των πελατών που ήδη έχει η τράπεζα (σε τακτά χρονικά διαστήματα ή όποτε το κρίνει απαραίτητο), με απώτερο στόχο την βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων. Η ικανοποίηση του πελάτη καθώς και η αποτελεσματική παρακολούθηση εκ μέρους της τράπεζας, των λογαριασμών και της εξέλιξής του, αφορούν στο μέγιστο το τραπεζικό ίδρυμα που αποβλέπει στην αποδοτική αξιοποίηση της στρατηγικής του.

²⁰ Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας, Οδηγία CRD Ευρωπαϊκής Επιτροπής:
www.epistimonikomarketing.gr

²¹ Συνέπεια, φερεγγυότητα του πιστούχου. www.nbg.rg

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Με την παρούσα έρευνα, θα επιχειρηθεί να δοθεί μια σαφής εικόνα για τον πιστωτικό κίνδυνο (τον σημαντικότερο από τους κινδύνους που αντιμετωπίζει ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα όπως η τράπεζα), τις διαστάσεις του και τον τρόπο μέτρησής του. Θα ακολουθήσει παράθεση των μέσων μέτρησης που χρησιμοποιεί κάθε τραπεζικός όμιλος για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου και συνολική αξιολόγηση ως προς την αποτελεσματικότητά τους.

4.1 Μεθοδολογίες έρευνας

Υπάρχουν δύο βασικές μεθοδολογίες έρευνας, η ποιοτική και η ποσοτική. Συνδυασμός αυτών των δύο είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως μεικτή μέθοδος (Salkind 2009).

Η ποιοτική έρευνα στοχεύει στη συγκέντρωση στοιχείων για την απάντηση των ερωτημάτων ΓΙΑΤΙ και ΠΩΣ, με ανάλυση συγκεκριμένων βημάτων, ενώ η ποσοτική έρευνα, είναι μια δομημένη τεχνική που βασίζεται στη στατιστική ανάλυση.

4.2 Επιλογή ερευνητικής μεθόδου

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε ένας συνδυασμός ποιοτικής και ποσοτικής μεθόδου. Το ανθρώπινο δυναμικό της τράπεζας αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πόρους για την επίτευξη των στόχων της, για το λόγο αυτό κρίθηκε απαραίτητη η επίδοση σχετικών ερωτηματολογίων, ώστε στη συνέχεια να γίνει ανάλυση των στοιχείων που συλλέχτηκαν. Η έρευνα έγινε σε τέσσερεις ελληνικούς τραπεζικούς ομίλους, της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.), της Alpha Bank, της Eurobank Εργασίας και της Πειραιώς – Α.Τ.Ε. με συνεντεύξεις και αποστολή ερωτηματολογίου σε στελέχη τραπεζών (τμήμα διαχείρισης κινδύνου - τμήμα χορηγήσεων), και μελέτη/ανάλυση δεδομένων από αναρτήσεις στις ιστοσελίδες των τεσσάρων συστημικών τραπεζικών ομίλων, καθώς και της Τράπεζας της Ελλάδος.

4.3 Διεξαγωγή της έρευνας

Η έρευνα επικεντρώθηκε στο θέμα της μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου που υιοθετεί κάθε τραπεζικός όμιλος. Στη συνέχεια γίνεται συγκριτική παράθεση διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου που ακολουθείται από τους τέσσερεις συστημικούς τραπεζικούς ομίλους: Εθνική Τράπεζα Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.), Alpha Bank, Eurobank Εργασίας και Πειραιώς Α.Τ.Ε. Τα στοιχεία που παρατίθενται προέκυψαν από ετήσιες εκθέσεις που δημοσιεύονται από τα Διοικητικά Συμβούλια των ομίλων καθώς και από πληροφορίες που αναρτώνται στους αντιστοίχους διαδικτυακούς ιστότοπους των τραπεζών²².

4.4 Αποτελέσματα

Η επιλογή του δείγματος (συστημικές τράπεζες) και οι συμμετέχοντες του ερωτηματολογίου (ερωτηθέντες), έγινε με βάση τις θέσεις και τις γνώσεις που κατέχουν τα τραπεζικά στελέχη. Η πρώτη ομάδα ερωτήσεων (1^ο ερωτηματολόγιο) απευθύνεται σε ανώτερα και ανώτατα τραπεζικά στελέχη καταστημάτων (προϊσταμένους/διευθυντές). Οι ερωτήσεις αφορούν στο πόσο επέδρασε η κρίση στον κύκλο εργασιών του τραπεζικού κλάδου εν μέσω κρίσης, στη μεταβολή επίδοσης και ανταγωνιστικότητας σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο, στη διαχείριση ενδεχόμενων κινδύνων, καθώς και στις διαφαινόμενες προοπτικές και ευκαιρίες στην επόμενη πενταετία. Διευκρινίζεται ότι οι απαντήσεις των ερωτηματολογίων είναι ανώνυμες, εκφράζουν την επαγγελματική εμπειρία των συμμετεχόντων και ενδεχομένως εμπεριέχουν στοιχεία υποκειμενικότητας.

Οι υπόλοιπες ερωτήσεις των ερωτηματολογίων 2,3,4 και 5 του παρόντος υποκεφαλαίου 4.4, απευθύνονται σε τραπεζικά στελέχη του τμήματος χορηγήσεων/δανείων που κρίθηκε ότι είναι κατάλληλοι να απαντήσουν λόγω της φύσης των ερωτήσεων και της σχετικής εμπειρίας τους στο συγκεκριμένο τμήμα. Η ερώτηση 6 απαντήθηκε αποκλειστικά από στελέχη του τμήματος διαχείρισης κινδύνου.

Σημειώνεται ότι συνολικά επιδόθηκαν 60 ερωτηματολόγια σε όλες τις κατηγορίες στελεχών που αναφέρθηκαν παραπάνω, από τα οποία απαντήθηκαν τα

²² www.nbg.gr, www.alpha.gr, www.eurobank.gr, www.piraeusbank.gr

48 (ποσοστό συμμετοχής 80%). Οι απαντήσεις κατηγοριοποιήθηκαν σύμφωνα με το μέσο όρο της κλίμακας 1 έως 5.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν συγκεντρωθεί και παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες. Για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε η ακόλουθη Βαθμολογική Κλίμακα:

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ
1	2	3	4	5

1.	ΕΡΩΤΗΣΗ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ
α	Πόσο επέδρασε η κρίση στον κύκλο εργασιών σας;	5
β	Πόσο μεταβλήθηκε η επίδοσή σας σε εγχώριο επίπεδο;	4
γ	Πόσο μεταβλήθηκε η επίδοσή σας σε διεθνές επίπεδο;	4
δ	Πόσο μεταβλήθηκε η ανταγωνιστικότητα σας σε εγχώριο επίπεδο;	3
ε	Πόσο μεταβλήθηκε η ανταγωνιστικότητα σας σε διεθνές επίπεδο;	4
στ	Πόσο επηρεάστηκε ο οργανισμός σας από την κρίση;	5
ζ	Πόσο εφικτές είναι οι προοπτικές που διαφαίνονται;	3
η	Πόσο αντιμετώπισιμοι είναι οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι;	4
θ	Πόσο εκμεταλλεύσιμες είναι οι ευκαιρίες που έχουν προκύψει;	4
ι	Πόσο προβλέπεται να μεταβληθεί η απόδοσή σας την επόμενη πενταετία	4

Πίνακας 1. Αποτελέσματα 1^{ου} Ερωτηματολογίου

Αναδεικνύεται η οικονομική κρίση και η επίδραση της στον κύκλο εργασιών των τραπεζών ως το ουσιαστικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα. Η μείωση σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο είναι αισθητά αρνητική ωστόσο, καλλιεργείται το κλίμα μιας μελλοντικής ανάκαμψης των τραπεζών, με νέες προοπτικές και ευκαιρίες που δημιουργούνται.

2. Αξιολογείστε ως προς την σημαντικότητά τους, τα παρακάτω κριτήρια που αφορούν στην πιστοληπτική ικανότητα Ιδιωτών	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ				
Επίσημο δηλωθέν εισόδημα	0	0	0	1	5
Άλλα περιουσιακά στοιχεία	0	1	3	1	1
Άλλα δάνεια	1	0	1	2	3
Εγγυητής (αν χρειάζεται)	0	1	2	3	1

Πίνακας 2. Αποτελέσματα 2^{ου} Ερωτηματολογίου

Η πιστοληπτική ικανότητα ενός ιδιώτη είναι από τα ζητήματα που απασχολούν έντονα το τμήμα χορηγήσεων. Οι απαντήσεις των στελεχών ως προς το πιο σημαντικό κριτήριο για τη χορήγηση δανείου σε ιδιώτες, ανέδειξαν πρώτο το δηλωθέν εισόδημα και ακολούθως, την ύπαρξη άλλων δανείων καθώς και αν χρειάζεται εγγυητής.

3. Αξιολογείστε ως προς την σημαντικότητά τους, τα παρακάτω κριτήρια που αφορούν στην πιστοληπτική ικανότητα Επιχειρήσεων	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ				
Νομική μορφή	1	3	2	1	1
Διαθεσιμότητα οικονομικών πληροφοριών	0	0	1	2	3
Συναλλακτική συμπεριφορά	1	0	0	2	4
Τομέας δραστηριοποίησης	0	1	2	2	4

Πίνακας 3. Αποτελέσματα 3^{ου} Ερωτηματολογίου
 Στις χορηγήσεις προς επιχειρήσεις τα κριτήρια διαφοροποιούνται, καθώς ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη συναλλακτική συμπεριφορά της επιχείρησης και στο τομέα που δραστηριοποιείται και αμέσως μετά στην προσβασιμότητα των οικονομικών πληροφοριών και λιγότερο στη νομική της μορφή.

4. Πόσο μειώθηκε περισσότερο η τραπεζική χρηματοδότηση την 5ετία 2008-2013 στους παρακάτω τομείς	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ				
Ιδιωτικός τομέας	0	1	1	2	3
Νοικοκυριά	0	1	1	1	3
Επιχειρήσεις	0	1	1	2	3
Ελεύθεροι επαγγελματίες	1	1	0	2	3

Πίνακας 4. Αποτελέσματα 4^{ου} Ερωτηματολογίου
 Ο μέσος όρος των απαντήσεων στο 4^ο ερωτηματολόγιο συμφωνεί ότι την πενταετία 2008-2013 η τραπεζική χρηματοδότηση μειώθηκε πολύ σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

5. Πόσο αυξήθηκε η τραπεζική χρηματοδότηση την 5ετία 2008-2013 στους παρακάτω τομείς	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ				
Ιδιωτικός τομέας	4	2	0	0	0
Νοικοκυριά	4	1	1	0	0
Επιχειρήσεις	4	2	0	0	0
Ελεύθεροι επαγγελματίες	4	2	0	0	0

Πίνακας 5. Αποτελέσματα 5^{ου} Ερωτηματολογίου
 Συνέπεια του προηγούμενου ερωτηματολογίου, η τραπεζική χρηματοδότηση αυξήθηκε από ελάχιστα έως καθόλου σε ιδιωτικό/δημόσιο τομέα.

6. Αξιολογήστε όσες από τις παρακάτω μεθόδους μέτρησης πιστωτικού κινδύνου που υιοθετεί η τράπεζα στη οποία εργάζεστε (σημειώσετε με X την μέθοδο που ισχύει.)	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ				
Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων	0	0	4	2	0
Τυποποιημένη μέθοδος	0	2	2	3	0
Καταγραφή κριτηρίων	0	0	2	4	0
Application Scorecard	0	0	2	3	2
Behavioral Scorecard	0	0	2	4	0
A-IRB	0	3	2	2	0
Credit Scoring	0	0	1	3	2
Credit Rating	1	0	1	3	2
Stress Testing	1	2	2	3	0

Πίνακας 6. Αποτελέσματα 6^{ου} Ερωτηματολογίου

Στο ερωτηματολόγιο 6, ο μέσος όρος των απαντήσεων αξιολογεί την καταγραφή κριτηρίων και τη Behavioral Scorecard ως τις σημαντικότερες από τις μεθόδους μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου. Εξίσου σημαντική θεωρεί και την Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων. Οι μέθοδοι του Credit Scoring, Credit Rating και Stress Testing αξιολογήθηκαν εξίσου ως πολύ καλές, εξαιτίας του ότι είναι κοινές και στις 4 τράπεζες.

4.4.1 Εθνική Τράπεζα Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.)

Στα πλαίσια της διαχείρισης χρηματοοικονομικών κινδύνων, η Εθνική Τράπεζα Ελλάδος έχει προβεί στη σύσταση της Διεύθυνσης Διαχείρισης Κινδύνων της Τράπεζας και του Ομίλου (ΔΔΚΤΟ). Σε αυτή τη βάση η Διεύθυνση του Ομίλου υποδιαιρείται στα τμήματα διαχείρισης:

- Πιστωτικού Κινδύνου
- Λειτουργικού Κινδύνου
- Κινδύνου Αγοράς
- Κεφαλαιακής Ανάλυσης
- Εποπτείας Κινδύνων Θυγατρικών του Ομίλου

Ο όμιλος της Ε.Τ.Ε. δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στη διαχείριση και αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου, για το λόγο αυτό χρησιμοποιεί για κάθε είδους πιστοδότηση (επιχειρηματική ή λιανική-ιδιωτών) διαφορετικά συστήματα

μέτρησης του κινδύνου, με βάση το χαρτοφυλάκιο τους.²³ Στόχος της χρήσης των συγκεκριμένων συστημάτων αξιολόγησης είναι η αντικειμενική όσο δύναται κατάταξη των πιστούχων σε βαθμίδες πιστοληπτικής ικανότητας, η εκτίμηση των συνισταμένων της αναμενόμενης ζημίας και τέλος η διατήρηση της κερδοφορίας που συνεπάγεται προστασία της κεφαλαιακής βάσης του Ομίλου της Ε.Τ.Ε.

Σύμφωνα με την «**Ενοποιημένη Έκθεση Διαχείρισης του Διοικητικού Συμβουλίου**» Ε.Τ.Ε. (2008), οι στρατηγικές αντιμετώπισης του πιστωτικού κινδύνου συνοψίζονται στα εξής:

- Εφαρμογή καταλλήλων ορίων πιστωτικού ανοίγματος έναντι μεμονωμένων πιστούχων, ομίλων πιστούχων, συγκέντρωσης σε κλάδους οικονομικής δραστηριότητας

- Χρήση τεχνικών μείωσης πιστωτικού κινδύνου (μέσω εγγυήσεων, εξασφαλίσεων)

- Προσαρμογή της τιμολόγησης διαφόρων προϊόντων

- Συμμετοχή στη λήψη των πιστοδοτικών αποφάσεων

Θα ήταν σκόπιμο να αναφερθούμε πρωτίστως στα κριτήρια (Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. **Δημοσιοποιήσεις βάσει του Πυλώνα III για τη Βασιλεία II**) για να θεωρηθεί ένα δάνειο σε καθυστέρηση εκ μέρους της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Σύμφωνα με αυτά τα κριτήρια έχουμε δύο διακρίσεις. Τα ανοίγματα σε καθυστέρηση (έστω και μιας ημέρας) και στα επισφαλή ανοίγματα, δηλαδή δάνεια που εμφανίζουν καθυστέρηση πάνω από 90 ημέρες για καταναλωτικά και επαγγελματικά και 180 ημέρες για τα στεγαστικά.

Επιπλέον, για τα δάνεια αυτά έχει υπολογισθεί ατομική πρόβλεψη, έχουν κινηθεί οι νομικές διαδικασίες και στην πιστοληπτική διαβάθμιση του πιστούχου αγγίζουν το 100% στην πιθανότητα αθέτησης.

Ο όμιλος της Ε.Τ.Ε. έχει επιλέξει δύο βασικές μεθόδους διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου:

Τυποποιημένη Προσέγγιση

Η Τυποποιημένη Προσέγγιση εφαρμόζεται από εξωτερικού οργανισμού πιστοληπτικής αξιολόγησης. Η Ε.Τ.Ε. συνεργάζεται με τους οίκους αξιολόγησης Moody's, Standard and Poor και Fitch. Οι εν λόγω οργανισμοί προβαίνουν σε

²³ Π.χ «Μοντέλο Αξιολόγησης Επιχειρηματικών Πιστοδοτήσεων» για επιχειρήσεις και εγκριτικά υποδείγματα για τα χαρτοφυλάκια Λιανικής Τραπεζικής. « Ε.Τ.Ε. (2008) **Ενοποιημένη Έκθεση Διαχείρισης του Διοικητικού Συμβουλίου**»

δημοσιοποίηση των αξιολογήσεων τους προς την τράπεζα που αφορούν στα ανοίγματα αυτής έναντι επιχειρήσεων, χρηματοοικονομικών οργανισμών, τοπικών αυτοδιοικήσεων, κυβερνήσεων, άλλων τραπεζών κτλ, διαβαθμίζοντας κάθε μια κατηγορία σε διαφορετική κατάταξη.

□ Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων (IRB)

Η μέθοδος της Προσέγγισης Εσωτερικών Διαβαθμίσεων (IRB) προσεγγίζει ουσιαστικότερα την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου χρησιμοποιώντας διαφορετικά συστήματα με βάση το χαρτοφυλάκιό τους. Το συγκεκριμένο σύστημα εσωτερικής διαβάθμισης που έχει αναπτύξει η τράπεζα αφορά στα ανοίγματα έναντι επιχειρήσεων και στις απαιτήσεις έναντι των στεγαστικών δανείων. Ως προς τις επιχειρήσεις, χρησιμοποιεί τρία υποδείγματα ώστε να αξιολογηθεί ο κίνδυνος αθέτησης: το μοντέλο αξιολόγησης επιχειρηματικών πιστοδοτήσεων, το εμπειρικό υπόδειγμα ταξινόμησης και τη μορφή ερωτηματολογίου. Ως προς τα στεγαστικά δάνεια, η Ε.Τ.Ε. χρησιμοποιεί δύο συστήματα αξιολόγησης τα οποία στοχεύουν στην πρόβλεψη του κινδύνου και στην αθέτηση από την πλευρά του πιστούχου και της πιστοδότησης.

4.4.2 Alpha Bank

Ο όμιλος της Alpha Bank, διέπεται από ελέγχους ως προς την πιστοδοτική του πολιτική αλλά και την πολιτική διαχείρισης κινδύνου από την Τράπεζα της Ελλάδος και από τους κανόνες της Βασιλείας II από την 01/01/2008, όπως συμβαίνει και με όλα τα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας. Για το λόγο αυτό, η διοίκηση του ομίλου θεωρεί εξαιρετικά σημαντική την εφαρμογή αποτελεσματικών συστημάτων για την αντιμετώπιση του κινδύνου και εφαρμόζει αυστηρές πρακτικές για να το υλοποιήσει. Η πολιτική της στο θέμα της ελαχιστοποίησης του κινδύνου και των παραγόντων που συμβάλλουν σε αυτόν αποτελεί βασική της προτεραιότητα. Σε αυτά τα πλαίσια έχει ορίσει μια Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνου που έρχεται σε άμεση επαφή με το Διοικητικό Συμβούλιο του ομίλου και διέπεται από συνεχείς ελέγχους περιοδικά.

Το συγκεκριμένο τραπεζικό ίδρυμα ακολουθώντας τις προϋποθέσεις που έχει θέσει η Τράπεζα της Ελλάδος για τις απαιτήσεις σε καθυστέρηση επομένως και τον ενδεχόμενο πιστωτικό κίνδυνο, θεωρεί ότι δύναται να συμβαίνουν δύο παράγοντες. Ο ένας είναι όταν ο δανειολήπτης θεωρείται ότι αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις του έναντι έστω μιας εταιρείας του ομίλου και ο

δεύτερος, όταν η καθυστέρηση ξεπερνά τις 90 ημέρες προς οποιαδήποτε (έστω και μιας) εταιρείας του ομίλου.

Για να αντιμετωπίσει τον πιστωτικό κίνδυνο προβαίνει σε συνεχή και διαρκή έλεγχο σε επίπεδο χαρτοφυλακίου αλλά και ατομικό. Η διαδικασία του ελέγχου περιλαμβάνει αρχικά την κατηγοριοποίηση των πιστώσεων σε αυτές που αξιολογήθηκαν μεμονωμένα και σε αυτές που αξιολογήθηκαν συλλογικά. Ο έλεγχος που διεξάγεται ανταποκρίνεται στους κανόνες που θεσπίστηκαν σύμφωνα με το 39 Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο. Σε ένα δεύτερο στάδιο, αποφασίζει την επιλογή όσων πιστώσεων θα υποβληθούν σε αξιολόγηση. Προτεραιότητα δίνεται στις πιστώσεις που πληρούν τις παραπάνω προϋποθέσεις για να θεωρηθούν σε καθυστέρηση.

Η μεθοδολογία της Alpha Bank για τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου βασίζεται σε δυο μοντέλα αξιολόγησης. Το πρώτο αποτελείται από το υπόδειγμα βαθμολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας σύμφωνα με κριτήρια αίτησης και συμπεριφοράς (application and behavioral scorecards), το δεύτερο με το υπόδειγμα εκτίμησης εποπτικών παραμέτρων σύμφωνα με την μέθοδο A- IRB (advanced internal ratings based approach) που περιλαμβάνει το μοντέλο εκτίμησης της πιθανότητας αθέτησης (probability of default/PD), την έκθεση σε κίνδυνο (exposure at default/ED) και τη ζημιά σε περίπτωση αθέτησης (loss given default/LGD).

4.4.3 Eurobank Εργασίας (EFG)

Η έκθεση του ομίλου της Eurobank σε πληθώρα χρηματοοικονομικών κινδύνων είναι μεγάλη, εξαιτίας των ποικίλων δραστηριοτήτων που αναλαμβάνει. Για το λόγο αυτό η διοίκηση του ομίλου επικεντρώνεται στη διαχείριση των κινδύνων που απορρέουν από την αβεβαιότητα που επικρατεί στις χρηματαγορές.

Στα πλαίσια της διαχείρισης του κινδύνου, ο όμιλος έχει δημιουργήσει την Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνων που ορίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο και έχει στόχο τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του ομίλου, στις αποδόσεις αλλά και στις ταμειακές ροές του.

Η πολιτική που υιοθετεί επανεξετάζεται ετησίως και αναπροσαρμόζεται ανάλογα στις τρέχουσες οικονομικές εξελίξεις. Προτεραιότητα για τον όμιλο της EFG είναι η αποτελεσματικότητα και η επιτυχία γεγονότα που την καθιστούν πλήρως ανταγωνιστική στον τραπεζικό κλάδο.

Ο τομέας του πιστωτικού κινδύνου τη Eurobank, περιλαμβάνει τον κίνδυνο χώρας (sovereign risk), δηλαδή τον κίνδυνο που εκρέει από την μη αποπληρωμή δημόσιου χρέους από κεντρικές εκδότες ή κρατικά ελεγχόμενα τραπεζικά ιδρύματα και τον κίνδυνο διακανονισμού, όταν δηλαδή προκύπτει αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των αντισυμβαλλομένων εκατέρωθεν. Η διαδικασία της διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου περιλαμβάνει τρία στάδια: της έγκρισης, του ελέγχου και της συλλογής.

Η τράπεζα διαχωρίζει το χαρτοφυλάκιο της ανάλογα με το είδος των πελατών που εξυπηρετεί και με το είδος της δανειοδότησης σε επιχειρήσεις, ιδιώτες καταναλωτές και σε λήπτες καταναλωτικών δανείων.

Ως προς τις επιχειρήσεις (ή και εταιρείες), η τράπεζα χρησιμοποιεί το μοντέλο των Moody's Risk Advisor (MRA) για να αναλύσει την πιστοληπτική ικανότητα του χαρτοφυλακίου τους. Με το μοντέλο MRA οι πελάτες χονδρικής (επιχειρήσεις/εταιρείες) κατατάσσονται σύμφωνα με μια κλίμακα διαβάθμισης 11 βαθμίδων. Η κατηγοριοποίηση των ιδιωτών πελατών γίνεται σύμφωνα με μια κλίμακα 14 βαθμίδων που λαμβάνει υπόψη της τα χαρακτηριστικά του οφειλέτη, την ασφάλεια και τις εγγυήσεις που καταβάλλει. Οι υπόλοιπες επιχειρήσεις ελέγχονται μέσω οικονομικών καταστάσεων, ιστορικού και σχέσεως τους με την τράπεζα στο παρελθόν και σήμερα με τη στατιστική μέθοδο scorecard.

Στα καταναλωτικά δάνεια χρησιμοποιείται η μέθοδος behavioral credit scoring και ακολούθως καταγράφονται τα κριτήρια που στηρίζονται στην καταγραφή και ανάλυση των δεδομένων. Στο τομέα των στεγαστικών δανείων, η πολιτική της έγκρισης στηρίζεται στη συνολική εικόνα του δανειολήπτη που περιλαμβάνει το ύψος του εισοδήματός του, την αξία του ακινήτου που επρόκειτο να αποκτηθεί μέσω του δανείου, αλλά και την οικονομική κατάσταση και εικόνα του εγγυητή. Η αξιολόγηση των αιτήσεων προϋποθέτει την καταγραφή των κριτηρίων και την στατιστική τους επεξεργασία.

4.4.4 Πειραιώς- A.T.E.

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι έννοια συνυφασμένη με την δραστηριότητα και την κερδοφορία για τον όμιλο της Πειραιώς. Βασική προτεραιότητα της διοίκησης είναι η αποτελεσματική παρακολούθηση και διαχείριση των χρηματοοικονομικών κινδύνων, ειδικότερα στον πιστωτικό. Η συνολική έκθεση της τράπεζας στον πιστωτικό κίνδυνο προέρχεται κυρίως από:

- Τα εγκεκριμένα πιστωτικά όρια
- Τις πιστοδοτήσεις επιχειρηματικής και ιδιωτικής πίστης
- Τις επενδυτικές και συναλλακτικές δραστηριότητες
- Πράξεις διαπραγμάτευσης στην αγορά παραγώγων
- Τοποθετήσεις σε χρεόγραφα
- Διακανονισμό συναλλαγών

Το σύνολο των διαδικασιών έγκρισης, ανανέωσης και παρακολούθησης των πιστοδοτήσεων καθώς και τα συστήματα αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου εφαρμόζονται υπό ενιαία πολιτική. Η μέτρηση του κινδύνου κατηγοριοποιείται ως εξής:

Κίνδυνος που ενέχεται σε δάνεια και απαιτήσεις. Για τον ενδεχόμενο πιστωτικό κίνδυνο προερχόμενο από δάνεια και απαιτήσεις η τράπεζα εκτιμά την πιστοληπτική δυνατότητα του πελάτη αλλά και τον κίνδυνο αθέτησης των υποχρεώσεων του προς αυτή. Παρακολουθεί το ύψος του πιστωτικού κινδύνου από το συγκεκριμένο άνοιγμα όπως επίσης, εκτιμά βάσει των υπάρχοντων εξασφαλίσεων το ποσοστό ανάκτησης σε περίπτωση αθέτησης.

Στις περιπτώσεις που ο πελάτης είναι επιχείρηση, η διαβάθμιση της πιστοληπτικής πολιτικής υλοποιείται βάσει μιας κλίμακας διαβαθμίσεων (Πίνακας 1.) πιστωτικού κινδύνου, αθέτησης των υποχρεώσεων και σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν χαράσσεται η πολιτική της τράπεζας σε κάθε περίπτωση αναλόγως.

Rating	Πιστοληπτική Ικανότητα	Πολιτική
1	Excellent	Ανάπτυξη Συνεργασίας
2		
3		
4		
5	Very Strong	Ανάπτυξη Συνεργασίας
6		
7		
8	Strong	Ανάπτυξη Συνεργασίας
9		
10		
11	Good	Ανάπτυξη Συνεργασίας ανάλογη με την ανάπτυξη της επιχείρησης
12		

13	Satisfactory	Ανάπτυξη / διατήρηση συνεργασίας με εξασφαλίσεις
14	Adequate	Ανάπτυξη / διατήρηση συνεργασίας με επαρκείς εξασφαλίσεις
15	Marginal	Ανάπτυξη / διατήρηση συνεργασίας με ισχυρές εξασφαλίσεις ή περιορισμός της συνεργασίας
16	Weak	Διατήρηση συνεργασίας με ισχυρές εξασφαλίσεις ή περιορισμός της συνεργασίας
17	Very Weak	Περιορισμός συνεργασίας με ισχυρές εξασφαλίσεις/διακοπή συνεργασίας
18	Poor	Ενδεχόμενος χαρακτηρισμός, υποβάθμιση ή/και διακοπή συνεργασίας
19	Very Poor	Ενδεχόμενος χαρακτηρισμός, υποβάθμιση ή/και διακοπή συνεργασίας
20	Special Mention	Αναδιάρθρωση πιστοδότησης. Λήψη πρόσθετων ισχυρών εξασφαλίσεων/διακοπή συνεργασίας. Συστηματική παρακολούθηση των εξελίξεων
21	Distressed Restructuring	Συστηματική παρακολούθηση της εξυπηρέτησης της ρύθμισης
22	Substandard	Είσπραξη ή ρύθμιση της πιστοδότησης με επιχειρηματικές ή δικαστικές διαδικασίες. Συστηματική παρακολούθηση των εξελίξεων
23	Doubtful/Loss	Είσπραξη με δικαστικές διαδικασίες. Ισχυρή παρακολούθηση των εξελίξεων

Πίνακας 7. Πιστοληπτική Πολιτική ανά βαθμίδα πιστούχου²⁴.

Για τις αξιολογήσεις των μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων ο όμιλος Πειραιώς χρησιμοποιεί το σύστημα διαβάθμισης πιστοληπτικής ικανότητας Moody's Risk Advisor (MRA), το οποίο εφαρμόζεται σε όλες τις θυγατρικές του ομίλου στο εξωτερικό από το 2006. Στην αξιολόγηση των μικρών επιχειρήσεων συμβάλλει σημαντικά εξέταση των οικονομικών στοιχείων της επιχείρησης και τα στοιχεία της συναλλακτικής συμπεριφοράς της επιχείρησης (behavioral scoring).

Στην ιδιωτική πίστη, ο όμιλος εφαρμόζει τα υποδείγματα αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των υποψηφίων δανειοληπτών (application scoring) και αναπτύσσει υποδείγματα σχετικά με τη συμπεριφορά των υπαρχόντων πελατών (behavioral scoring) ως προς το προϊόν αλλά και σε επίπεδο πελάτη. Επιπλέον χρησιμοποιεί το υπόδειγμα ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε. το οποίο παρακολουθεί τη συνέπεια των δανειοληπτών στο σύνολο της ελληνικής αγοράς.

4.4.5 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με τη διεξαγωγή της έρευνας προκύπτει ότι τα τραπεζικά ιδρύματα της Ελλάδας στο σύνολό τους, θεωρούν το θέμα της διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου ως το πλέον σοβαρό που απειλεί τη σταθερότητα του ιδρύματος με μια σειρά προβλημάτων που προκύπτουν όπως χαμηλή ρευστότητα, μειωμένη πιστοληπτική ικανότητα της τράπεζας, έλλειψη εμπιστοσύνης εκ μέρους των καταθετών κτλ. Το τμήμα διαχείρισης κινδύνου κατατάσσεται ψηλά στο οργανόγραμμα κάθε τράπεζας και στελεχώνεται από τα κατάλληλα άτομα.

Ως προς τις μεθόδους μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου, χρησιμοποιούνται μια σειρά από μεθόδους που διαφοροποιούνται σε κάθε ίδρυμα ανάλογα με την πολιτική που ακολουθείται, ωστόσο ορισμένες μέθοδοι είναι κοινές για όλες τις τράπεζες όπως η προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων και behavioral credit score. Παρατηρείται επίσης ότι οι παραπάνω μέθοδοι μαζί με το credit scoring αλλά και την καταγραφή κριτηρίων του δανειολήπτη, αξιολογούνται ως δημοφιλέστερες μεταξύ των υπολοίπων μεθόδων. Οι συγχωνεύσεις των τραπεζικών καταστημάτων συγκεντρωμένα σε τέσσερις συστημικούς ομίλους επέφερε

²⁴ Όμιλος Πειραιώς Μάρτιος 2013, «Δημοσιοποίηση Εποπτικής Φύσης Πληροφοριών σχετικά με την Κεφαλαιακή Επάρκεια και τη Διαχείριση Κινδύνων σε Ενοποιημένη Βάση για το έτος 2012 (Πυλώνας ΙΙΙ)».

προβληματισμό στη διαχείριση κινδύνου καθώς κάθε όμιλος καλείται να αναλάβει τους κινδύνους των τραπεζών υπό συγχώνευση.

Τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, ανέδειξαν την τάση που επικρατεί στις τράπεζες ως προς τις χορηγήσεις σε ιδιώτες και επιχειρήσεις αλλά και στη γενικότερη εικόνα του τραπεζικού τομέα σε περίοδο κρίσης, καθώς και αν αυτός είναι έτοιμος και κατά πόσο να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις και να αδράξει τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται.

Οι εκτιμήσεις των στελεχών δείχνουν ότι αν και η κρίση επηρέασε βαθιά το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα (σε εγχώριο κυρίως επίπεδο) με σοβαρές μειώσεις στη δανειοδότηση, θεωρούν πως οι τράπεζες δύνανται να αντιμετωπίσουν το μέλλον με ισχυρή αισιοδοξία καθώς η «μαύρη» περίοδος της κρίσης έφτασε στο τέλος της και τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης είναι ορατά.

4.5 Περιορισμοί

Οι περιορισμοί κατά την έρευνα αφορούν στη γεωγραφική θέση καθώς τα στοιχεία συλλέχθηκαν από τις διευθύνσεις των τμημάτων διαχείρισης κινδύνου των υποκαταστημάτων στην περιοχή της Λάρισας και τριών στην Αθήνα. Αν και οι γενικές κατευθύνσεις που δόθηκαν αφορούν στην πολιτική που ακολουθεί κάθε τραπεζικός όμιλος, εντούτοις λόγω γεωγραφικού περιορισμού είναι πιθανό να διαφοροποιούνται ως προς την εφαρμογή τους.

Ένας δεύτερος περιορισμός αφορά στο δείγμα²⁵ των τραπεζών, καθώς από το 2013 που έγιναν οι εξαγορές τραπεζών και η απορρόφησή τους από τους τέσσερεις συστημικούς ομίλους, η πολιτική διαχείρισης κινδύνων μεταβάλλεται διαρκώς καθώς αναλαμβάνουν τα χαρτοφυλάκια άρα και τους κινδύνους που εγκυμονούν.

Τρίτος περιορισμός εμφανίζεται ως προς το είδος που εξετάζεται στην έρευνα, δηλαδή στο ποια συστήματα μέτρησης χειρίζονται οι τράπεζες για να αντιμετωπίσουν τον πιστωτικό κίνδυνο. Ο περιορισμός εμφανίζει διττή εξήγηση καθώς :

α. Η έρευνα επικεντρώθηκε μόνο στον πιστωτικό κίνδυνο ενώ το σύνολο του τραπεζικού τομέα αντιμετωπίζει ένα σύνολο κινδύνων που απειλούν τη σταθερότητά του.

²⁵ Επιφυλάξεις που εκφράστηκαν από τα στελέχη των τραπεζών.

β. Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι πιθανό να εκφράζουν (σε κάποιο βαθμό) τις προσωπικές απόψεις των στελεχών που ενδεχόμενα να αποκλίνουν σε κάποια σημεία, από τις πρακτικές που υιοθετεί η τράπεζα όπου εργάζονται.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αναδρομή στο θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας σε συνδυασμό με την πραγματοποιηθείσα έρευνα αναδεικνύουν το πρόβλημα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που αναμενόμενα επηρέασε την Ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στην πορεία της ανάλυσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, του τρόπου λειτουργίας του, των κινδύνων που το απειλούν αλλά και των διαφαινόμενων ευκαιριών, προέκυψαν ορισμένα συμπεράσματα που σε συνδυασμό με τη βιβλιογραφία θα αποτελέσουν οδηγό για περαιτέρω προτάσεις.

α. Η εξάπλωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης όπως εύστοχα παρατήρησαν οι Σαμπανιώτης και Χαρδουβέλλης, κάνοντας λόγο για τις αδυναμίες πρόβλεψης από ελληνικής πλευράς της επερχόμενης εγχώριας κρίσης, στάθηκε αφορμή για την υπέρογκη αύξηση του ελληνικού χρέους. Ο αντίκτυπος της κρίσης στην οικονομία ήταν άμεσος. Αυξήθηκαν τα επιτόκια, άλλαξε η αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών, συρρικνώθηκαν δραματικά οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αυξήθηκαν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Αφορμή των παραπάνω ήταν και η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του κρατικού χρέους όπως διαπίστωσε ομάδα ερευνητών του Hellenic Alumni Association of L.S.E.

β. Το αποτέλεσμα της κρίσης ήταν να πληγεί η εύθραυστη εγχώρια οικονομία από αρνητικούς δείκτες ανάπτυξης και να οδηγηθεί στο μηχανισμό στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε), της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας (Κ.Ε.Τ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ). Αυτή η εξέλιξη όπως ήταν φυσικό επηρέασε δυσμενώς και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Οι τέσσερις πλέον συστημικές τράπεζες θα πρέπει να ενεργούν ενωτικά και σε συνδυασμό με το κράτος, που θα αναλάβει το θέμα της επίλυσης του χρέους όπως επεσήμανε ο Thorsten στην έρευνά του.

γ. Τα δεδομένα της νέας πραγματικότητας, δημιούργησαν νέες προκλήσεις για τις τράπεζες, ανάγκη προσαρμογής σε μειωμένους ρυθμούς ανάπτυξης, αύξηση των επισφαλών δανείων και συναλλακτικές δυσκολίες στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Επίσης, δημιούργησαν την ανάγκη για σταδιακή εξοικείωση με τις ρυθμιστικές παρεμβάσεις των Συμφώνων της Βασιλείας I,II,III ώστε να εξισορροπηθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν την τραπεζική κερδοφορία σύμφωνα με τους Σταϊκούρα – Στερλιάρο.

δ. Οι εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και οι αντίστοιχες συνέπειές τους είναι δυνατό να συμπυκνωθούν στον παρακάτω πίνακα :

A/A	ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ
1	Απεμπλοκή του τραπεζικού συστήματος από τις διοικητικές παρεμβάσεις και αύξηση ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών	Αύξηση του κόστους άντλησης κεφαλαίων από τις τράπεζες και μεγαλύτερη έκθεση σε κίνδυνο.
2	Πρωτοφανής τεχνολογική ανάπτυξη, κυρίως στους τομείς της πληροφορίας, των επικοινωνιών, των μεταφορών και του εμπορίου.	Εμφάνιση Εκτιμητών βαθμού πιστωτικής φερεγγυότητας (credit rating agencies) για τις δανειζόμενες επιχειρήσεις και μείωση σημασίας της άποψης των τραπεζών.
3	Αύξηση θεσμικών επενδύτων στον χώρο της κεφαλαιαγοράς	Αύξηση της έμμεσης συμμετοχής των ιδιωτών επενδυτών και δυνατότητα διαφοροποίησης. Μείωση κινδύνου από την μεριά του καταθέτη – επενδυτή
4	Πολυπλοκότητα μεθόδων αποτίμησης και μη επάρκεια ρευστότητας συγκεκριμένων αγορών	Αύξηση της έκθεσης στον κίνδυνο.

Πίνακας 8. Εξελίξεις και συνέπειες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

ε. Το πιο σημαντικό μέτρο για τη απρόσκοπτη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας είναι η επιστροφή της ρευστότητας όπως επισημάνθηκε από την Τράπεζα της Ελλάδος στο “Report on the recapitalisation and restructuring of the Greek banking sector, και η διασπορά του κινδύνου καθώς πολλαπλασιάζονται οι πιθανότητες αποτυχίας των επενδύσεων εξαιτίας της μειωμένης ζήτησης.

στ. Από τις αρχές του 2014 διαφάνηκε ανάκαμψη στην οικονομία της Ευρωζώνης. Η απεμπλοκή της Ιρλανδίας από το μνημόνιο και η δημιουργία Ελληνικού πρωτογενούς πλεονάσματος (ύψους περίπου 3 δις ευρώ), καθώς και η επιστροφή της Ελλάδος στις αγορές στα μέσα Απριλίου του ίδιου έτους, ισχυροποιούν την παραπάνω τάση.

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα υπό το φάσμα της παγκόσμιας κρίσης χρειάζεται αναθεώρηση σε βασικά στρατηγικά του σημεία. Κρίνεται σκόπιμο, μετά την ανάλυση των αποτελεσμάτων και την εξαγωγή συμπερασμάτων, η δημιουργία νέων προτάσεων που θα αποτελέσουν οδηγό για περαιτέρω έρευνα και ανάλυση. Οι προτάσεις συνοψίζονται στα εξής:

α. Η αναδιάρθρωση των τραπεζών και η μετάβασή τους σε ένα νέο τραπεζικό τοπίο σταθερότητας και εξασφάλισης ρευστότητας, είναι αναγκαία. Στο νέο τραπεζικό τοπίο συνυπάρχουν τέσσερις βασικές συστημικές τράπεζες μαζί με ορισμένες μικρότερες που εν συνεχεία θα ανακεφαλαιοποιηθούν και με υποκαταστήματα ξένων τραπεζικών ομίλων.

β. Είναι αναγκαίος ο εξορθολογισμός του ελληνικού τραπεζικού συστήματος τόσο σε θέματα που άπτονται της ποιοτικής και ποσοτικής στελέχωσης, όσο και στις διαδικασίες λειτουργίας του.

γ. Η νέα τραπεζική διάρθρωση θα πρέπει να στοχεύει στην προσέλκυση νέων (κυρίως ξένων) επενδυτών, καθώς και στη δραστηριοποίηση πάνω σε νέο λειτουργικό μοντέλο. Έτσι θα αναπτυχθεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και οι τράπεζες θα εδραιωθούν στρατηγικά και μακροπρόθεσμα στην αγορά.

δ. Οι προτεραιότητές του νέου τραπεζικού συστήματος θα πρέπει να είναι οι παρακάτω²⁶:

²⁶

ΥΠΟ, (2011), **Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011-2014**, ΥΠΟ, Αθήνα

- (1) Αναδιάρθρωση του δανειακού χαρτοφυλακίου, με έμφαση στη μείωση του πιστωτικού κινδύνου.
- (2) Μείωση της τιμολογιακής πολιτικής των καταθέσεων
- (3) Στροφή σε νέες ευκαιρίες προώθησης προϊόντων με υψηλότερο περιθώριο κέρδους.
- (3) Επανασχεδιασμός των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, με έμφαση σε εγχώριες ή μη δραστηριότητες που αποφέρουν κέρδος και εγκατάλειψη των αντίστοιχων ζημιολόγων.
- (4) Απλοποίηση των εσωτερικών λειτουργιών με επένδυση σε καινοτόμες τεχνολογίες ανάπτυξης δικτύων, επανεξέταση της αποδοτικότητας του εργατικού δυναμικού, καθώς και δημιουργίας συνθηκών για την είσοδο νέων επενδυτών.
- (5). Αύξηση της ρευστότητας και αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών, ώστε να ενισχυθεί η πραγματική οικονομία.

ε. Η ανάκτηση της ρευστότητας θα πρέπει να γίνει με επιστροφή των καταθέσεων, με ρευστοποίηση των προϊόντων του εξωτερικού, με ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης και βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος, καθώς και με την ολοκλήρωση των συγχωνεύσεων και την συνέχιση του δανεισμού από τις διεθνείς αγορές.

στ. Εξ αιτίας των συχνών διακυμάνσεων στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είναι απαραίτητη η λειτουργία ενός ισχυρού θεσμικού πλαισίου με ταυτόχρονη χρήση ενός αποτελεσματικού ελεγκτικού μηχανισμού, με σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας, της διαφάνειας, της προστασίας των καταναλωτών, της αποζημίωσης των επενδυτών και την σωστή χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αγγελόπουλος Χρ. Παναγιώτης (2010), «**ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ**», εκδ. Σταμούλη, Αθήνα.

Δ. Βασιλείου, Ν.Ηρειώτης, (2008) **Χρηματοοικονομική Διοίκηση- Θεωρεία και Πρακτική**, Rosili, Αθήνα

Γκορτσος Χρ. (2000), **Τραπεζικό Περιβάλλον: Τόμος Γ΄ Τραπεζικό Δίκαιο**, Εκδόσεις Ε.Α.Π., Πάτρα

Γκόρτσος Χ.(2006), **Η Επιτοπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Γκόρτσος Χ.(2010), **Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος**, Αθήνα

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. **Δημοσιοποιήσεις βάσει του Πυλώνα ΙΙΙ για τη Βασιλεία ΙΙ**

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2011), «**Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010**»,

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2013), **Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2011 και 2012**, Ε.Ε.Τ Αθήνα

Ε.Τ.Ε. (2008) «**Ενοποιημένη Έκθεση Διαχείρισης του Διοικητικού Συμβουλίου**»

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), **Η οικονομική και νομισματική ένωση και το ευρώ**, Διεύθυνση Επικοινωνίας, Βρυξέλλες

Ευρωπαϊκή Επιτροπή SWD 379 final (2013), **Αξιολόγηση των Εθνικών Προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων 2013 και των προγραμμάτων σταθερότητας της Ζώνης του Ευρώ**, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες

Ζοπουνίδης Κ. – Λεμονάκης Χ. (2009), «**Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου**», Εκδ. Κλειδάριθμος, Αθήνα

Hellenic Alumni Association of L.S.E. (2013), **Το νέο τραπεζικό τοπίο - ρευστότητα, χρηματοδότηση, προοπτικές**,

Κιοχος Π. – Παπανικολαου Δ. (2000) «**ΧΡΗΜΑ-ΠΙΣΤΗ-ΤΡΑΠΕΖΕΣ**», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Κώνστας Χ.Ν., (2010), «**Η διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών**».

Λωλος Σαράντης – Ευάγγελος (1999), **Το ζήτημα της χρηματοπιστωτικής απελευθέρωσης**, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα

Marron Donald (2011), «**50 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ που επηρέασαν την ανθρωπότητα**» εκδ. Κλειδάριθμος, Αθήνα

Μόσχος Γ. – Χορταρέας Δ. (2012) **Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και Οικονομική Δραστηριότητα**, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Αθήνα.

Όμιλος Πειραιώς (Μάρτιος 2013), «**Δημοσιοποίηση Εποπτικής Φύσης Πληροφοριών σχετικά με την Κεφαλαιακή Επάρκεια και τη Διαχείριση Κινδύνων σε Ενοποιημένη Βάση για το έτος 2012 (Πυλώνας III)**».

Προβόπουλος Γ. – Καπόπουλος Π. (2001), «**Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος**», Εκδ. Κρητική

Θ. Σαμπανιώτης, Α. Χαρδουβέλης, (2012), **Η Ελληνική αγορά στα χρόνια της κρίσης**, ΕΤΕ, Αθήνα

Σαρτζετάκης Ευτ. (2006), **Εισαγωγή στη Μακροοικονομική**, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη

Σταϊκούρας Χ. – Στερλιάρος Μ. (2010), «**Προσδιοριστικοί παράγοντες κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων**», Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Αθήνα

Τράπεζα της Ελλάδος (2011) , **Βασιλεία I,II και III**, Αθήνα

Τράπεζα της Ελλάδος , **Report on the recapitalisation and restructuring of the Greek banking sector**, Δεκέμβριος 2012

ΥΠΟ, (2011), **Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011-2014**, ΥΠΟ, Αθήνα

Χαρδουβέλλης Γ. Α. (2011), **Η υπερκυλιτικότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και προτάσεις για τη μείωσή της**, ΛΙΒΑΝΗΣ, Αθήνα

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Allen, Steve L., (2013), **Financial Risk Management : A Practitioner's Guide to Managing Market and Credit Risk (2nd Edition)**, Wiley, NJ, USA

Arslanalp, Serkan Tsuda, Takahiro, (2012), **Tracking Global Demand for Advanced Economy Sovereign Debt**, IMF, Washington, DC, USA

Beck Thorsten, (2012), **Banking Union for Europe: Risks and Challenges**, CEPR, London, UK

Finance & Development (March 2012), A **quarterly publication of the International Monetary Fund**, volume 49, Number 1

Kaminsky, Graciela L. and Carmen M. Reinhart., (1999), “**The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance of Payments Problems**”, an American Economic Review.

Neil Salkind, 7th Edition, (2009) **Exploring Research**, Pearson, KA, USA

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.imf.org>

www.epistimonikomarketing.gr

www.lsealumni.gr

www.naftemporiki.gr

www.nbg.gr

www.alpha.gr

www.eurobank.gr

www.piraeusbank.gr